730

Б Ю Л Е Т Е Н Ь

Українського Національно-Державного Союзу (УНДС)

№ 2-3. Листопад - Грудень 19[illegible]0

НЕДАРЕМНА ЖЕРТВА

21 листопада, як і щороку, українці, розкидані по всьому світі, вшановували пам'ять Базарських героїв. Жалібне Свято Базару ввійшло в традицію, як і інші пам'ятні річниці новітньої української історії: Свято Державности 22 січня, 1 листопада, річниця смерти Головного Отамана Петлюри, Крути і ще багато інших.

Все це, здебільшого, жалібні річниці, які нагадують нам про жертви, знущання ворогів, трагічні поразки. І тому сумом огортаються українські серця під час урочистих жалібних академій або церковних церемоній. Журимося ми, далеко від Рідної Землі, журяться і наші брати під жорстоким режимом ворога, не маючи навіть змоги відверто виявляти свої почуття.

Проте ці річниці не тільки сумом сповивають наші душі. Вони викликають у нас насамперед почуття гордости і непохитної віри в остаточну перемогу нашої слушної справи. Ми горді з того, що Україна мала героїв, які боролися за визволення Батьківщини і не вагалися вмирати за її волю. І ми твердо віримо в те, що всі минулі жертви були не даремнини, бо вони гартували дух українського народу і кликали його до продовження боротьби.

І справді, на мученицькій смертиБазарських героїв не закінчилася наша боротьба. Вона невпинно продовжувалася, не дивлячись на всі страхіття окупаційних режимів, не дивлячись на мільйонові втрати українського народу. Вона йде на Батьківщині і сьогодні, де ворогові не вдалося зламати дух спротиву волелюбного українського народу.

Український народ тепер значно свідоміший, твердіший і непохитніший у своїй відпорності до ворога та в своїм стремлінні здобути незалежну державу, ніж то було 30 літ тому.

Українська національна справа посунулася наперед і на між-

народньому форумі. Хоч ще не всі чужинецькі чинники і ще не цілком визнають право України на державну незалежність, проте справа наша стоїть без порівняння краще, ніж у той час, коли вмирали Базарські герої. Це наслідки невпинної боротьби всього українського народу, наслідки нашої впертої пропагандивної праці на чужині. Тепер про Україну знає ввесь світ, що починає поволі усвідомлювати собі необхідність покласти край московському імперіялізмові.

Ніхто не може з певністю сказати, що готовить нам найближче майбутнє. Невідомо, як довго прийдеться нам перебувати ще на чужині, доки надійде змога повернутися на вільну Батьківщину. Але всі ми є свідками того, як невідклично назріває і розгортається боротьба двох світів.

Вирішальні для нашої справи, але разом з тим і грізні, події - в наслідок міжнародної ситуації або якихось раптових змін у всесоюзній тюрмі народів - можуть прийти так само несподівано і швидко, як довгим і, здавалось декому, безнадійним було чекання

Мусимо бути готовими, бо ті прийдешні грізні події вимагатимуть від нас всенаціональної єдности, величезної енергії, напруження всіх зусиль і жертовности.

В цих майбутніх подіях мусимо показати себе гідними тих, що полягли за волю і незалежність нашої Батьківщини. Бути гідними їх - це значить завершити те діло, за яке вони віддали своє життя; це значить вшанувати їх пам'ять у столиці Вільної України!

Будьмо ж усі - в цей невимовно тяжкий і важливий історичний момент - свідомі наших обов'язків перед Батьківщиною і перед пам'яттю незабутніх героїв, що полягли за перемогу Української Правди.

М.Л.

"Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю. Нашої - так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці, ідеологічної творчости, всього того, що нація і свідомо і ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя."

С.Петлюра
("Пам'яти полеглих за державність")

ТРИДЦЯТЬ ЛІТ ЕМІҐРАЦІЇ І ЧИНУ ПІД ПРАПОРАМИ УНР

Тридцять років тому, 21 листопада 1920 року, уряд і військо Української Народньої Республіки, в нерівній боротьбі з ворогом, залишили рідні терени і опинилися на чужині.

З пам'яти виринає короткий листопадовий день. Сонце ховається на спочинок. Починає сутеніти. Перед нами невеличка річка, що носить назву Збруч. Безконечний ланцюг військових обозів та різних штабових частин повільно тягнеться на захід на "польську" територію, де вже всі прикордонні села зайняті роззброєним військом. На південному сході чути сильну гарматну канонаду. По той бік деревяного містка величезна гора різноманітної зброї. Вона збільшується в міру того, як все нові і нові частини проходять повз неї. Дехто зупиняється і оглядається, щоби в останній раз глянути на рідну землю... Снігом і смутком вкриті сумні подільські краєвиди... Якийсь кінний відділ летить гальопом на схід, на допомогу військовим частинам, що прикривають відступ...

21 листопада 1920 року розпочато новий, еміґраційний період в нашій визвольній боротьбі: уряд і військо, склавши зброю фізичну, не склали зброї духової. Уряд опинився в Тарнові, військо - в таборах для інтернованих, але в серцях у всіх жеврів надія, що перебування за кордоном - це лише хвилеве явище, а перехід за Збруч це не поразка, а лише окремий епізод в наших визвольних змаганнях.

Еміґрація перебуває в стані поготівля: нормально працюють міністерства, вояки ще не здіймають своїх військових мундурів, в вадовицькому таборі продовжує свою працю "Спільна Юнацька Школа" і випускає нові кадри українських старшин.

Табори розвивають широку культурно-освітню і видавничу діяльність, засновуються церкви, постають кооперативи, драматичні гуртки, хори, школи, численні курси і організації. Активність і темпо життя дуже нагадувало собою життя в сучасних діпівських таборах в Німеччині, з тою хіба різницею, що тоді не було ані UNRRA ані IRO, і тодішня еміґрація в своїй діяльності мусила орієнтуватися на власні сили. В таборах перебували відділи YMCA, але її допомога не носила консумційного характеру. Військо було в своїй масі аполітичне і існуючі організації не мали жадного політичного забарвлення. Визволення України і Петлюра - були політичним кредом і цілим політичним програмом кожного вояка.

Ситуація одначе погіршується. Польща підписує у Ризі мировий договір з большевиками (28.3.1921). Героїчний листопадовий рейд на рідні землі кінчився Базаром (21.XI.1921). В 1922 році відбувається конференція в Ґенуї, після якої большевиків починають визнавати одна держава за другою. Скарбниця уряду порожніє, що тягне за собою скорочення і повільну ліквідацію не лише державного апарату, але й численних дипломатичних представництв УНР за кордоном. Голові дипломатичної місії УНР в Парижі, що домагався помочи від Антанти, було дано коротку відповідь: "ні одного солдата, ні одного сантима, аж доки ви самі не опануєте знову хоч частину своєї території". Енергійні заходи про прийняття України в склад Ліги Націй, що їх вживала українська дипломатія, мали багато виглядів на їх реалізацію в 1920 році, коли уряд ще перебував на території України, але в 1921 році вони вже були нездійснимі, бо уряд перебував на вигнанні.

Після конференції в Ґенуї, для української еміґрації настали тяжкі часи. В її житті починається короткий період зневіри у власні сили, період тяжких взаємообвинувачень і шукання винуватців невдач нашої визвольної боротьби.

"Кріваві терни впилися в чоло Симона Петлюри, що зазнав нечуваної слави і тяжкої недолі", - пише О.Шульгин в "Без Території", праці присвяченій ідеології і чинові уряду УНР. Зі стану цього одчаю

народньому форумі. Хоч ще не всі чужинецькі чинники і ще не цілком визнають право України на державну незалежність, проте справа наша стоїть без порівняння краще, ніж у той час, коли вмирали Базарські герої. Це наслідки невпинної боротьби всього українського народу, наслідки нашої впертої пропагандивної праці на чужині. Тепер про Україну знає ввесь світ, що починає поволі усвідомлювати собі необхідність покласти край московському імперіялізмові.

Ніхто не може з певністю сказати, що готовить нам найближче майбутнє. Невідомо, як довго прийдеться нам перебувати ще на чужині, доки надійде змога повернутися на вільну Батьківщину. Але всі ми є свідками того, як невідклично назріває і розгортається боротьба двох світів.

Вирішальні для нашої справи, але разом з тим і грізні, події - в наслідок міжнародної ситуації або якихось раптових змін у всесоюзній тюрмі народів - можуть прийти так само несподівано і швидко, як довгим і, здавалось декому, безнадійним було чекання

Мусимо бути готовими, бо ті прийдешні грізні події вимагатимуть від нас всенаціональної єдности, величезної енергії, напруження всіх зусиль і жертовности.

В цих майбутніх подіях мусимо показати себе гідними тих, що полягли за волю і незалежність нашої Батьківщини. Бути гідними їх - це значить завершити те діло, за яка вони віддали своє життя; це значить вшанувати їх пам'ять у столиці Вільної України!

Будьмо ж усі - в цей невимовно тяжкий і важливий історичний момент - свідомі наших обов'язків перед Батьківщиною і перед пам'яттю незабутніх героїв, що полягли за перемогу Української Правди.

М.Л.

"Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю. Нашої - так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці, ідеологічної творчости, всього того, що нація і свідомо і ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя."

С.Петлюра
("Пам'яти полеглих за державність")

ТРИДЦЯТЬ ЛІТ ЕМІҐРАЦІЇ І ЧИНУ ПІД ПРАПОРАМИ УНР

Тридцять років тому, 21 листопада 1920 року, уряд і військо Української Народньої Республіки, в нерівній боротьбі з ворогом, залишили рідні терени і опинилися на чужині.

З пам'яті виринає короткий листопадовий день. Сонце ховається на спочинок. Починає сутеніти. Перед нами невеличка річка, що носить назву Збруч. Безконечний ланцюг військових обозів та різних штабових частин повільно тягнеться на захід на "польську" територію, де вже всі прикордонні села заповнені роззброєним військом. На південному сході чути сильну гарматну канонаду. По той бік дерев'яного містка величезна гора різноманітної зброї. Вона збільшується в міру того, як все нові і нові частини проходять повз неї. Дехто зупиняється і оглядається, щоби в останній раз глянути на рідну землю... Снігом і смутком вкриті сумні подільські краєвиди... Якийсь кінний відділ летить гальопом на схід, на допомогу військовим частинам, що прикривають відступ...

21 листопада 1920 року розпочато новий, еміґраційний період в нашій визвольній боротьбі: уряд і військо, склавши зброю фізичну, не склали зброї духової. Уряд опинився в Тарнові, військо - в таборах для інтернованих, але в серцях у всіх жевріє надія, що перебування за кордоном - це лише хвилеве явище, а перехід за Збруч це не поразка, а лише окремий епізод в наших визвольних змаганнях.

Еміґрація перебуває в стані поготівля: нормально працюють міністерства, вояки ще не здіймають своїх військових мундурів, в вадовицькому таборі продовжує свою працю "Спільна Юнацька Школа" і випускає нові кадри українських старшин.

Табори розвивають широку культурно-освітню і видавничу діяльність, засновуються церкви, постають кооперативи, драматичні гуртки, хори, школи, численні курси і організації. Активність і темпо життя дуже нагадувало собою життя в сучасних діпівських таборах в Німеччині, з тою хіба різницею, що тоді не було ані UNRRA ані IRO, і тодішня еміґрація в своїй діяльності мусила орієнтуватися на власні сили. В таборах перебували відділи YMCA, але її допомога не носила консумційного характеру. Військо було в своїй масі аполітичне і існуючі організації не мали жадного політичного забарвлення. Визволення України і Петлюра - були політичним кредом і цілим політичним програмом кожного вояка.

Ситуація одначе погіршується. Польща підписує у Ризі мировий договір з большевиками (28.3.1921). Героїчний листопадовий рейд на рідні землі кінчився Базаром (21.XI.1921). В 1922 році відбувається конференція в Ґенуї, після якої большевиків починають визнавати одна держава за другою. Скарбниця уряду порожніє, що тягне за собою скорочення і повільну ліквідацію не лише державного апарату, але й численних дипломатичних представництв УНР за кордоном. Голові дипломатичної місії УНР в Парижі, що домагався помочи від Антанти, було дано коротку відповідь: "ні одного солдата, ні одного сантима, аж доки ви самі не опануєте знову хоч частину своєї території". Енергійні заходи про прийняття України в склад Ліги Націй, що їх вживала українська дипломатія, мали багато виглядів на їх реалізацію в 1920 році, коли уряд ще перебував на території України, але в 1921 році вони вже були нездійснимі, бо уряд перебував на вигнанні.

Після конференції в Ґенуї, для української еміґрації настали тяжкі часи. В її житті починається короткий період зневіря у власні сили, період тяжких взаємообвинувачень і шукання винуватців невдач нашої визвольної боротьби.

"Крíваві терни впилися в чоло Симона Петлюри, що зазнав нечуваної слави і тяжкої недолі", - пише О.Шульгин в "Без Території", праці присвяченій ідеології і чинові уряду УНР. Зі стану цього одчаю

після поразки, еміґрація, одначе, скоро виходить. "Провідні наші люди, і в першу голову Симон Петлюра, цього одчаю ніколи і не знали!" - Читаємо тамже.- "Ми відчували, що наша нація увійшла в добу велику, героїчну, і що поразки властиво ніякої не було: це тільки епізод в боротьбі."

Великий прогрес національної свідомости в нашому народі в Україні, перебування еміґрації в стані найбільш активної загальної мобілізації всіх творчих сил, що незабаром розпочалася,- давали багато доказів для підтвердження цієї тези.

В жовтні 1921 року відбувається в Празі святочне відкриття перенесеного з Відня Українського Вільного Університету. В травні 1922 року в Подебрадах розпочала свою діяльність Українська Господарська Академія. В липні 1923 року в Празі розпочав своє існування Український Високий Педагогічний Інститут. Вкінці 1924 року постав тут Український Академічний Комітет.

Прага стягає до себе українські наукові сили і студентські маси та стає не лише українським культурно-науковим центром, але й центром громадянського і політичного життя. В березні 1924 року в Чехословаччині перебувало до 2000 українських студентів, що їх обєднував Центральний Союз Українського Студентства - ЦЕСУС. В швидкому темпі провадиться організація української еміґрації не лише по лінії науковій і академічній, але й професійній, громадсько--політичній, військовій, пластовій, жіноцтва тощо. Постають десятки і сотки прерізних товариств і організацій, що в своїй щоденній роботі не задовольняються суто українським тереном діяльности, а поширюють її і на міжнародній форум.

В 1923 році в Польщі вже перестали існувати табори інтернованих, за винятком Української Станиці в Каліші. Частина вояцтва виїхала до Франції, Чехословаччини, решта була приміщена на працю в різних осередках польської держави.

Ніхто не залишається поза організацією. Навіть невеличкі скупчення української еміґрації у Польщі вливаються в організаційну структуру Українського Центрального Комітету. Варшава перетворюється незабаром в другий, менш численний, але не менш активний центр українського культурного і громадсько-політичного життя. В швидкому темпі закінчується і організаційне оформлення життя української еміґрації у Франції, центром якого стає Париж. Інші скупчення української еміґрації перебували в Німеччині, Бельгії, Румунії, Болгарії, Туреччині, Швайцарії, Римі, але і тут вони дуже часто нагадували себе своєю культурно-національною роботою.

В 1924 році залишає Польщу і Головний Отаман Симон Петлюра та переїздить на сталий побут до Парижа, відвідавши перед тим Угорщину, Відень і Швайцарію. Восени 1925 року в Парижі почав виходити "Тризуб", що стає трибуною широких кол прихильників УНР і політичною енциклопедією тодішньої доби української історії. На Різдво 1925 року в Празі урочисто відчиняється Республіканcько-Демократичний Клюб, що стає ідейним центром і осередком прихильників творчої української державної думки та лябораторією ідей Державного Центру. На 1925-1926 роки припадає початок поновної активізації дипломатичної праці уряду УНР. В цьому часі навязується досить рухливий контакт Парижа і Варшави зі всіма европейськими центрами, в яких перебуває українська еміґрація.

В цьому часі також в різних статтях на сторінках "Тризуба" і інших еміґраційних органів з'являються такі тверді заклики, як: "Україна, як Самостійна Держава, стане реальністю, як в житті народу нашого, так і перед широким світом". ("Тризуб" ч.1.)

"Нехай вона (боротьба) буде довга і уперта, нехай вона бере нові і нові жертви, але Україна незалежна, - хоче чи не хоче того Европа,- таки буде." ("Тризуб" ч.9.)

"Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло Незалежна Держава Українська - перетвориться в дійсність... Не забуваймо про меч; учімося міцніше тримати його в руках..." ("Тризуб" ч.15.)

"Не марнотратним, не яловим повинно бути життя нашої еміграції поза межами батьківщини, а повним глибокого змісту та корисних наслідків для рідного краю..." ("Сучасна українська еміграція та її завдання")

"Справа здобуття української держави - це справа цілої нації української, а не якоїсь кляси її, чи партії, - ось через що порозуміння, согласованість всіх чинників громадських і співпраця їх є умовою, без додержання якої своєї мети державної не досягнемо." ("Суч.укр.еміграція")

"Коли б там, на Україні Великій, відчули розбіжність політичної думки серед нашої еміграції, брак єдиної волі в праці цілого громадянства на чужині, - то це болючи відчула б наша нація і гостро засудила б нас за нашу дрібязговість, за малий розум у справах великої й державної загально-національної ваги". ("Сучасна укр. еміграція")

Це Симон Петлюра, схований під різними псевдонімами, кидав свої далекозорі і пророчі прогнози і закликав еміграцію до всебічного і творчого чину та вливав в її серця надію на кращу будучину.

Весною 1926 року Симон Петлюра, більш як коли небудь, був повен великими плянами та надіями. - пише в "Без Території" О. Шульгим. - Більш, як коли небудь горів високим національним ентузіязмом, що так підносив і все його оточення.

І тут прийшла катастрофа...

"День 25 травня 1926 року став великою трагедією для цілої України. Вся еміграція, як і ціла Україна, була зворушена до самої глибини свого серця. Забулися сварки, зникла критика. Образ мученика - героя, що смертю своєю відкупив всі гріхи вільні чи невільні, які люди приписували йому, всі можливі помилки, - став тим гігантом, що опанував цілою Україною. Смерть Петлюри перетворилася в нечуваний його тріюмф, в перемогу його ідей і чину." ("Без Території")

В Варшаві, Празі, Парижі і в інших українських еміграційних центрах спонтанно постають "Комітети для вшанування памяти Симона Петлюри". Організації політичні, громадські, професійні, академічні, без різниці їх ідеологічного забарвлення, приступають до Комітету вшанування памяти Симона Петлюри, що ставить собі за ціль не лише вшанувати память Вождя України, але й оборонити його честь. В самій тільки Чехословаччині до Комітету вписалося 103 організації.

Подібні дні всенаціональної єдности, коли в тривозі за будучину української справи українська еміграція беззастережно горнулася до свого Державного Центру, траплялися і в наступних роках. Зокрема до них належить віднести: період тривання процесу над вбивником Симона Петлюри в Парижі, коли від української еміграції обставини вимагали не лише єдности, але й великих матеріяльних жертв на ведення процесу; процес СВУ у Харкові, що показав не лише живучість ідей Симона Петлюри в народніх масах на Великій Україні, але й значення перебування та праці нашого Державного Центру на еміграції; голод на Україні, про який О.Шульгин у вже цитованій нами "Без Території" пише:

"Голод зробив своє враження, що справді згадуються часи 1917 р., часи великого національного обєднання. В день смутку і жалоби 29 жовтня 1933 року, всі дзвони українські розкидані по цілому світові били в унісон, так само, як в унісон бились і стискались

наші серця. В цей час люди, що про спільний провід і не думали, несподівано відчули в ньому потребу. Ідея уряду УНР самий факт його існування, несподівано стали в центрі цілого нашого життя."

По смерти Симона Петлюри, організаційне життя української еміґрації розгортається далі, і з року на рік міцніщає, його коріння, хоч і в чужому ґрунті, все більш і більш розростається. І опираючись на цю громадсько-політичну базу, Державний Центр УНР, який від дня смерти Симона Петлюри очолює його наступник А.Лівицький, розвиває далі свою активну працю, що особливо дається відчути в ділянці української зовнішньої політики.

Перед дуже трудним завданням став би той, хто в рамах короткої статті хотів би показати всю, загальноевропейську, організаційну структуру української еміґрації бодай в передвоєнному періоді і дати відповідь на питання, що зробила вона на протязі 1920-1939 років. Доводиться і нам тут обмежитись лише деякими фрагментами, а читачів, що цікавились би цією темою, відіслати до грубих річників паризького тижневика - "Тризуб", до праці Симона Наріжного - "Українська еміграція" (Прага, 1942, 368 стор.), до загальних основ "ідеології і чину Уряду УНР на чужині" - "Без Території" О.Шульгина (Париж, 1934, 252 стор.) і багатьох інших джерел.

На життя української еміґрації ми глянемо головно з перспективи 1930-1938 років, коли воно вже було устабілізоване, і коли багато українських установ і організацій вже перейшли через десятилітній період свого існування.

В тому часі організаційну структуру української еміґрації очолювала Головна Еміґраційна Рада, в склад якої входили: Український Центральний Комітет у Польщі з його біля 80 відділами, розкиданими по різних осередках польської держави; Генеральна Рада Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції, що мала до 20 організацій і громад в різних місцевостях Франції, Республіকансько-Демократичний Клюб у Празі, Український Громадський Комітет у Румунії, що складався з 7 різних організацій та громад, Українська Громада в Туреччині і ін.

Українська еміґрація в Польщі, яка найменш хорувала на "опозиційні настрої" після поразки 1920 року, і яка в своїй масі завжди залишалась вірною ідеології і прапорам УНР, вже цілковито закінчила свою організаційну стадію. Союз вояків армії УНР, Спілка військових інвалідів, Союз українок-еміґранток у Польщі, Спілка інженерів та техників, Український клюб у Варшаві, Корпорація "Запорожжя" та ін. - розвивають рухливу і всебічну діяльність. В Українському Науковомі Інституті у Варшаві відбуваються періодичні засідання економічного і інших семинарів, на яких зачитуються і дискутуються різні реферати з галузі української економіки, адміністрації тощо. Розвиваючи широку видавничу діяльність, Український Науковий Інститут тоді вже випустив понад 20 томів поважних студій з обсягу статистики, економіки, адміністрації України і т.ін. Клюб "Прометей" об'єднав в собі чолових представників поневолених Москвою народів і що тижня організовує періодичні зібрання, в яких беруть участь представники політичного, громадського і наукового світу, як прометеївських, так і польського народів та обговорюються східні і міжнародні проблеми.

Не менш активною була й праця української еміґрації на терені Франції. Навколо "Тризуба" зосереджується жвава видавнича діяльність. Заснована в 1927 році Бібліотека ім. Симона Петлюри, влаштовує доклади і академічні вечори. Її книжковий стан в 1932 р. вже доходить до 10.000 томів. Студентство організоване в Студентську Громаду, технічні сили - в Спілку українських інженерів у Франції. Співпраця з прометеївськими народами провадиться в Укра-

їнсько-Кавказькому Клюбі, від 1934 року - в Українсько-Кавказькому Комітеті Дружби. "Cercle d'Etudes Ukrainiennes", що обєднав навколо студіювання української проблеми багато впливових представників французького і українського політичного та наукового світу, став правдивими курсами українознавства для французів, що ставлять собі за ціль вивчити Україну зо всіма її проблемами в минулому і сучасному. Французький Східний Інститут "France Orient" в Парижі, який є суто французькою інституцією і обєднує в собі представників французької дипломатії, військовости і науки, почесним головою якого є президент Франції, влаштовує сходознавчі виклади, концерти, банкети і на чоло східних проблем ставить проблему українську. Один з таких банкетів був влаштований і на честь голови дипломатичної місії УНР в Парижі. В 1934 році Інститут "Франс Орієн" організовує концерт-базар на користь голодуючих на Україні.

Українське громадсько-наукове життя в Чехословаччині в цьому часі осягає кульмінаційного пункту свого розвитку. Український Вільний Університет в Празі, що протягом перших десяти літ свого існування перевів кілька тисяч вписів студентів на студії, бере активну участь в численних міжнародніх наукових конгресах та провадить велику видавничу діяльність, обмінюючись своїми виданнями через "Міжнародню обмінну службу" з науковими установами, університетами Европи, Америки і Азії. Українська Господарська Академія в ЧСР перетворила подєбрадський замок в наукову твердиню. На її 59 наукових катедрах працює 118 осіб професорського і педагогічного персоналу, в тому й 26 осіб різних чеських фахових сил. Кількість виданих інженірійних дипломів в 1935 році (момент ліквідації) осягнула цифри - 559. Бібліотека посідала 28895 томів різних книжок. Український Педагогічний Інститут ім. М.Драгоманова у Празі за 10 літ його існування (1923-1933) закінчило 178 студентів. Український Академічний Комітет, крім поточної наукової праці, перебуває в тісному контактові з женевською Комісією для міжнародньої інтелектуальної співпраці і з її виконним органом - Інститутом інтелектуальної співпраці в Парижі. Крім того він гідно репрезентує українську науку на різних міжнародних наукових зїздах, конференціях та конгресах. В жовтні 1926 року і в березні 1932 року з його ініціятиви відбулися імпозантні наукові зїзди, що стали величавим переглядом здобутків української науки на еміграції. В листопаді 1932 року в Подєбрадах засновується Український Технічно-Господарський Інститут (УТГІ), що в першому пятилітті свого існування записав на студії 749 осіб. В 1936 році при УТГІ відкривається Високу Школу Політичних Наук, Високі Курси Громадської Агрономії, а в 1937 році - Технікум Сільсько-Господарської Промисловости. Не згадуємо тут цілої низки професійних організацій, Товариства Правників, Військової Громади, жіночих обєднань, що теж в тому часі розвинули широку діяльність, як в свому українському оточенні, так і серед чужинців.

В Софії над зближенням українського і болгарського народів працює "Болгарсько-Українське Товариство" і "Словянська Беседа". Слідом за ними йде й Румунія. В Туреччині місцева українська еміграційна Громада навязала тісний контакт з резиденцією Вселенського Патріарха в Царгороді.

Коротко хочемо тут зупинитися і на діяльності українського студентства на еміграції. До його Центрального Союзу в 1924 році входило 22 студентські організації, що перебували в 9 різних державах. Поза своєю поточною працею над організацією і репрезентацією українського студентства, поза своїми щорічними імпозантними зїздами, ЦЕСУС розвинув дуже широку діяльність на міжнародньому

форумі. Міжнародня Конфедерація Студентів - CIE (Confédération Internationale des Etudients) до якої від 1921 року належав ЦЕСУС, як вільний член з правом дорадчого голосу; Европейський Студентський Допомоговий Фонд, Міжнародня Студентська Ліга, Міжнародній Союз Християнської Молоді (УМСА), - це міжнародня арена, на якій довгі роки, з запалом і відданістю українській справі, працювало українське студентство, ставлючи на перше місце в своїй діяльності не свої професійно-академічні інтереси, а інтереси загально-національного характеру. ЦЕСУС бере участь в численних конґресах, конференціях та з'їздах, що їх щороку влаштовують згадані міжнародні організації, і провадить широку пропаганду українських ідей серед світового студентства. З цієї нагоди українські прапори повівали в Празі, Будапешті, Брюселі, Софії, Парижі, Римі і в інших містах Европи. На конґресі CIE в Варшаві в 1924 році було принято проєкт відзнаки CIE. На 250 представлених студентством різних держав проєктів, було принято український проєкт. Не можна оминути тут і Союзу Відродження Українського Студентства - СВУС-а, що, рівнобіжно з ЦЕСУС-ом, брав участь також в цілій низці щорічних конґресів співзвучних з ним міжнародніх організацій, а також Академічного Товариства для Ліги Націй, що постало в травні 1925 року, обєднувало студентів і професорів та належало, як повноправний член, до Федерації Університетських Товариств для Ліги Націй.

Стільки, коротко й поверхово, про життя нашої еміґрації в передвоєнних часах. З черги кілька слів про чин Державного Центру УНР на чужині. Освітлити, бодай побіжно, діяльність і чин Уряду УНР на чужині - є це також не легке завдання. По перше тому, що для обговорення цієї теми занадто вузькими були би рамки навіть найбільш широкої статті. По друге тому, що діяльність уряду на чужині не завжди можна виявити урядовим чином. Акцію уряду, як це пише О.Шульгин, історик мусить пізнавати не тільки по його безпосереднім вчинкам, але й по одсвіту його праці, по радіусам розходження тої національної енергії, яку направляє у всі боки Державний Центр, прагнучи одстояти, оборонити Україну і добитись її визволення.

Належить безсторонно ствердити, що згадані "радіуси розходження національної енергії" Державного Центру УНР охоплювали досить широку площину і через Варшаву, Париж та Прагу сягали в глибину найдальш віддалених від центрів еміґраційних осередків.

Розглядаючи чин Державного Центру УНР на чужині, ми мусимо зупинитися на трох його засадничих напрямках: праця для еміґрації, праця над зближенням еміґрації з іншими народами і заходи на міжнародньому форумі в обороні України.

Симон Петлюра, що один з перших звернув увагу на ціну та значення крови в визвольних змаганнях нації, поставив також ясні дороговкази і для життя української еміґрації на чужині. Це її життя, як це ми вже навели вгорі, він хотів бачити "не марнотратним і яловим", а "повним глибокого змісту та корисних наслідків для рідного краю", з єдиною провідною політичною ідеєю і з єдиною волею. Тому не є дивним, що перші організаційні громадські центри повстають при дружній співпраці з закордонними дипломатичними місіями УНР і довший час містяться в їх приміщеннях, що до перших управ цих громадських централь належать люди, що ще недавно займали видні місця в державному урядовому апараті і т.ін.

Український Центральний Комітет у Польщі з своєю широкорозбудованою організаційною структурою, Союз Українських Еміґрантських Організацій у Франції, українські вояцькі організації, що через

свої централі входили до таких поважних міжнародніх обєднань, як "С.І.А.М.А.К.", "Ф.Е.Д.А.К." і ін., український тижневик "Тризуб" в Парижі, "Табор" в Варшаві, "Гуртуймося" в Празі, Бібліотека ім. Симона Петлюри у Парижі, Український Академічний Комітет у Празі, перший Науковий Зїзд у Празі, Український Науковий Інститут у Варшаві, Товариство Допомоги Українським Студентам у Варшаві і ціла низка різних інших організацій, про які згадаємо пізніше, - завдячують своє постання безпосередній ініціятиві і заходам урядових чинників УНР.

До обєднання української еміґрації, до пожвавлення її всебічної діяльности, до утримання її в стані сталого поготівля - великою мірою спричинилися й численні подорожі представників Державного Центру УНР, які вже в 1921 році Симон Петлюра розпочав відвідинами таборів інтернованих, в яких перебувало українське вояцтво, а в 1924 році своєю поїздкою до Відня, Угорщини і Швайцарії.

Часті поїздки тих чи інших громадсько-політичних і наукових діячів по лінії Варшава - Прага - Париж, і навпаки, були звичайним явищем і їх не будемо ми тут згадувати. Так само не будемо тут згадувати і дуже частих поїздок проф. О.Шульгина, проф.Р.Смаль-Стоцького і інших чинників міністерства закордонних справ УНР до Женеви, Брюселя, Будапешту, Риму і інших европейських центрів, що були в тому часі тереном їх сталої дипломатичної діяльности. Згадаємо тут лише декілька подорожів представників Державного Центру УНР, що відбулися в часі, на якому зцентралізували ми нашу увагу. В 1926 і 1933 роках обїздить Европу заступник Головного Отамана А.Лівицький. В 1930 році премєр-міністр В.Прокопович відвідав еміґраційні осередки в Румунії, Болгарії і Туреччині, а 14.6.1930 р. побував на аудієнції у Вселенського Патріарха у Царгороді. В 1931 році обїздить Балкани ген. В.Сальський, відвідавши не лише столичні центри, але й найдальші від них віддалені осередки скупчення української еміґрації в Болгарії. В 1932 році відбувається подорож по Европі проф. О.Шульгина: Париж-Білгород-Софія-Букарешт--Чернівці-Львів-Варшава-Прага-Париж. Кілька подорожів відбув проф. Р.Смаль-Стоцький до прибалтійських держав.

Не треба хіба говорити про вагу і значення цих подорожів. Провідникам Державного Центру вони давали можливість знайомитись з життям українських еміґраційних осередків, з їх потребами і настріями. Вони давали нагоду до різних конференцій і побачень, як з українськими, так і чужоземними громадсько-політичними діячами. З другого боку, вони вливали багато світла в одноманітне життя еміґраційних осередків і нової віри в серця поодиноких еміґрантів.

Роля Державного Центру УНР в тому, що українська еміґрація з честю вийшла з своєї розпорошености, що в другу світову війну вона ввійшла обєднаними й спільними лавами, з спільною ідеєю й з великим культурно-національним дорібком, - безумовно велика.

Другою ділянкою діяльности Державного Центру УНР на чужині є зближення української еміґрації з іншими народами і пропаганда серед них української ідеї. На відтинку зближення українців з поневоленими Москвою народами, еміґрація яких зцентралізувалася головно в Варшаві і в Парижі, працюють, засновані з ініціятиви урядових чинників УНР, у Варшаві - Клюб "Прометей", а в Парижі - "Українсько-Кавказький Клюб" і видавництво "Прометей". Над зближенням українців з іншими европейськими народами працюють: "Франс--Орієн" в Парижі, "Болгарсько-Українське Товариство" в Софії, а поза цим, всі українські наукові установи, українську студенство і молодь, які беруть участь в різних академічно-наукових і професійних зїздах, конференціях, конґресах. Цій справі служить також і участь українців в численних виставках, на яких організуються українські відділи, що знайомлять чужинців з українською видавни-

чою продукцією, з українським народнім мистецтвом, а навіть з пам'ятками української визвольної боротьби 1918-1920 років, як це було в 1931 році на виставці в Королівському Військовому Музеї в Брюселі.

Застановляючись над закордонною працею уряду УНР, О.Шульгин пише: "Скільки часу і зусиль треба було прикласти, щоб на мапах географічних Україну замальовано було окремою фарбою, чи обведено її певною лінією кордонів... Багато ворожих настроїв мається у світі супроти постання нової держави, - трудно віднайти собі місце поміж старих націй" і звертає увагу на неосвідомленість світової дипльоматії в українських справах, що особливо помітно було в 1919 році.

В боротьбі за місце України на мапі Европи і в світі, в тій колосальній праці, яку на цьому відтинку пророблено на протязі 1919-1939 років для ознайомлення чужинецького світу з основною українською проблемою: що український нарід існує, живе і хоче бути самостійним,- Державний Центр знаходить всебічну і гармонійну поміч цілої еміграції, що не раз виявляє тут подиву гідний патріотизм: Др Е.Лукасевич субсідіює видання великого українського щоденника - "Українська Трибуна" у Варшаві, М.Липовецька видає на власний кошт неперіодичний орган італійською мовою -"Україна".

З черги хочемо зупинитися дещо і на закордонній політиці уряду УНР, провідною ідеєю якої була завжди боротьба за визволення України. Праця української дипломатії, що була розпочата з моментом підписання Берестейської мирної угоди, дуже скорочується після 1922 року. З дипломатичних Місій УНР, які існували майже у всіх столицях Европи, довший час ще існує Місія у Парижі. Контакт з чужинецьким політичним світом починає знову навязувати Симон Петлюра своєю подорожжю по Европі в 1924 році. Смерть Симона Петлюри, і особливо процес над його вбивником, стає моментом, коли українська справа набирає широкого розголосу і стає в центрі уваги цілого світу. Одночасно стає вона і центром уваги української дипломатії, перед якою, як і перед цілим українським суспільством, постало не легке завдання: - Оборона імени Симона Петлюри і української національної чести.

Ареною міжнародньої політичної акції стає знову Женева: Ліга Націй з її різними установами і конференціями. Уряд УНР звернув увагу на існування при Лізі Націй Високого Комісаріяту в справах біженців, що його очолював Ф.Нансен і що мав на меті захист матеріяльних і правних інтересів еміґрації. Від травня 1928 року до вересня 1930 року на терені цього Комісаріяту і сесій Ліги Націй велася боротьба за національне імя української еміґрації (зазначення в нансенівських пашпортах не російської, а української національности), в якій акцію урядових чинників активно і масово підтримала ціла українська еміґрація.

Восени 1930 року уряд УНР виступає в Женеві в справі прилучення України до Европейського Союзу Народів, яка вже тоді, з ініціятиви керівника французької зовнішньої політики А.Бріяна, стала центром світових заінтересовань, та протестує проти тенденцій залишити Україну по той бік лінії, що ділить Захід від Сходу, Европу від Азії. Вже тоді доводилось удоводнювати керівникам европейської політики нерозривний економічний, політичний і історичний зв'язок України з европейським заходом.

Також в 1930 році, в часі тривання процесу СВУ у Харкові, після двократних виступів української делегації на пленумі Унії Товариств для Ліги Націй, одноголосно було принято резолюцію, що осуджувала червоний терор на Україні. До згаданої Унії Україна належала як рівноправний член через, засноване при ініціятиві і

заходами урядових чинників УНР, українське товариство для Ліги Націй. Таку ж одноголосну резолюцію в справі терору на Україні виносить і "С.І.А.М.А.К.", що був також поважною міжнародньою ареною, на якій в 1929 році українська делегація здобула для України місце рівноправного члена.

В 1931 році українська делегація кількакратно протестує проти принняття СССР до "Европейської Комісії при Лізі Націй" і паралізує запропонований Літвіновим "пакт економічної неаґресії", звертаючи увагу на совітський демпінґ і його шкідливий вплив на світову економіку.

В 1932 році, коли на міжнародній арені жваво дискутується справу роззброєння, українські державні чинники звертають світові увагу на далеко не пацифістичні успосіблення совітів, на стан їх озброєння, та протестують проти участи совітів в конференції в цій справі. Проблема - "роззброєння і Україна" переноситься і на форум Унії Товариств для Ліги Націй, а також на форум С.І.А.М.А.К.-у.

Також в 1932 році розпочинають урядові чинники УНР на міжнародній арені велику акцію - протест проти примусової праці в СССР. Ця проблема обговорюється на терені Унії Товариства для Ліги Націй, на всіх її конференціях (Будапешт, Брюсель, Париж, Женева) і аж в 1933 році на сесії Унії в Монтре було винесено одноголосно резолюцію, що осуджувала примусову працю в СССР.

Велику діяльність в 1929-1932 роках і особливо в 1933 році розвиває уряд УНР в справі голоду на Україні. Навкруги широкої і голосної акції, яку зчасом очолила Головна Еміґраційна Рада, об'єдналися не лише еміґрація, але й українське суспільство Західньо-Українських Земель, творючи єдиний фронт цілого українства. В цілій низці місцевостей (Прага, Брюсель, Львів, Чернівці, Відень, Париж, Лондон) творяться Комітети допомоги голодуючій Україні, в організації яких виявляє ініціятиву не лише українське суспільство, але й різні міжнародні організації, Греко-Католицький Єпископат на чолі з Митрополитом Шептицьким, віденське духовенство на чолі з Кардиналом Інніцером і інші. Конґрес національностей в Берні, Конференція С.І.А.М.А.К.-у в Женеві винесли резолюції протесту.

Це - короткий перебіг діяльности уряду УНР в 1930-1933 роках на міжнародній арені. Оскільки взяти під увагу, що учасникам кожної зі згаданих тут сесій і конференцій роздавалась інформаційна література, що з ними відбувалися конференції, розмови, що кожний виступ української делегації знаходив голосні відгуки в світовій пресі, - то доведеться ствердити, що і в цій ділянці урядовими чинниками УНР було переведено велику працю. "Впертістю і витривалістю, цим многоліттям праці, -як це пише О.Шульгин в "Без Території",- розбили ми чимало найбільш завзятого ворога недовір'я до нашої справи. Впало вже відношення до нас, як до "homines novos", що зазнали ми так боляче в 1919 році, коли з'явилися до Европи без жадних традицій."

"В архівах міністерств закордонних справ держав усього світу, а також бувшої Ліги Націй, лежать сотки нот, меморіялів і петицій, що їх подавав уряд УНР, як за свого перебування на рідній території, так і на чужині. Ці документи присипані тепер архівним порохом забуття, але їх читали, про них пам'ятають і вони можуть бути кожної хвилі видобуті на денне світло," - пише М.Лівицький в своїй праці - "Визвольна боротьба і Державний Центр".

Але до цього належить додати, що в цих архівах перебувають не лише ноти, меморіяли і петиції, але й акти визнання України такими державами, як Австрія, Англія, Болгарія, Естонія, Латвія, Ні-

меччина, Польща, Угорщина, Фінляндія та Франція. В архівах закордонних парляментів перебувають акти, що говорять, що навіть в 1925 році парлямент Арґентини приняв внесок комісії заграничних справ про визнання державної незалежности України та нав'язання дипломатичних зносин з урядом УНР, що в 1930 році в Конґресі ЗДА відбулася велика парляментарна дискусія над внеском сенатора Копелянда про офіційне визнання Української Держави та акредитування американського посла при уряді УНР і ін.

Ще кілька слів про державні деклярації уряду УНР, скеровані до Українського Народу. Вони були проголошені: з причини смерти Симона Петлюри, процесу над вбивником Симона Петлюри, з нагоди десятиліття Центральної Ради, десятиліття проголошення незалежности України, процесу СВУ, тощо. Вони містять у собі найбільш автентичний та офіційний матеріял щодо політичного програму нашого Державного Центру.

Друга світова війна надовго випроваджує з рівноваги життя української еміґрації і нищить чимало, тяжкою працею та загальним зусиллям здобутого, її національного дорібку. Не справдилися й надії, що в процесі другої світової війни постане Вільна й Незалежна Українська Держава.

Події 1 вересня 1939 року, початок німецько-польської війни, застали представників Державного Центру УНР у Варшаві. Їм не вдалося здійснити своїх замірів і через Румунію перебратись на невтральний терен. Державний провід, на підставі уповноважень Заступника Головного Отамана А.Лівицького, перебирає парижська група представників Державного Центру на чолі з прем'єр-міністром В.Прокоповичем, міністром закордонних справ О.Шульгином та ген.Удовиченком, що одразу задеклярували приналежність Державного Центру до західних демократій. Але з моментом капітуляції Франції і ця група представників Державного Центру опинилася в межах німецької окупації. Державний провід і багато визначних еміґрантів в Польщі, Чехословаччині, Франції були фактично конфіновані німецькою владою, тим самим і провадження якоїсь урядової акції було унеможливлено. На долю Державного Центру залишалося піти фактично в підпілля під режимом крівавого ґітлерівського терору на українських землях та зареагувати на нього доорученням от. Бульбі розпочати на Поліссю формування Української Повстанської Армії.

Тягнуться й далі довгі і журливі роки безмежної туги за Батьківщиною.

Але друга світова війна збільшила ряди української еміґрації. На еміґрацію вийшло представництво від усіх суспільних верств Соборної України. Ідейний зв'язок, що завжди існував між еміґрацією та українським народом, особливо увидатнився з приходом нових еміґраційних мас Великої України, що стали в спільні лави до продовження боротьби за визволення України під прапорами УНР. Період 1945-1950 років у всій величі показав динамічну силу сучасної української еміґрації. В швидкому темпі відроджується українське високе шкільництво, постає Український Господарський Інститут, Висока Економічна Школа, Український Вільний Університет, Духовна Академія УАПЦ, Греко-Католицька Духовна Академія тощо. Українську науку на еміґрації репрезентують Українська Вільна Академія Наук та Товариство ім. Т.Шевченка. З нічого постає численна українська преса, що, перейшовши короткий період циклостилевого друку, переходить на друк машиновий, тираж якої сягає багатьох тисяч примірників. Широка сітка українських видавництв старається заповнити всі прогалини, що їх викликає брак української книжки

на еміґрації. Широко розвинута українська кооперація щиро субсудіює всі прояви культурно-національного життя. Допомогову акцію очолює Українська Санітарно-Харитативна Служба. Об'єднане в Союзі Українських Ветеранів, українське вояцтво маніфестує й далі свою відданість ідеям української визвольної боротьби. Студентство знову об'єднане в ЦЕСУС-і, жіноцтво - в Об'єднанні Українських Жінок, селянство в Селянскій Спілці, журналісти і письменники в СУЖ і МУР і т. ін. Відродився знову і активну діяльність розвинув Український Пласт. Числені таборові церкви являються нераз найкращими взорами українського церковного мистецтва...

А поза тим всим: театри Блавацького і Гірняка, капела Китастого, хор Божика та десятки і сотки презірних товариств, гуртків, гімназій, шкіл, курсів та тисячі різних імпрез. Український Музей-Архів при УВАН похопливо й дбайливо збирає кожну книжку, кожну газетну вирізку, плакат, листівку і кожний клапоть паперу, який нагадує щось про Україну та про життя і працю української еміґрації. Для творчої думки і чину української еміґрації замало стає таборових теренів і вона настирливо шукає виходу на ширші простори.

Вже в моменті постання Організації Об'єднаних Націй, в жовтні 1945 року, уряд УНР відновлює свою дипломатичну діяльність, висилаючи ноту до Голови Асамблеї Об'єднаних Націй в Лондоні, вітаючи постання ООН і її перші збори та звертаючи їй увагу на головні історичні, правні і політичні моменти української визвольної боротьби.

16 липня 1948 року прийшло до реорганізації і посилення Державного Центру УНР. Було створено Українську Національну Раду і її перший Виконний Орган.

Сьогодні, в перспективі минулих тридцяти років, на дату 21-го листопада 1920 року ми можемо дивитися з двох пунктів погляду.

З одного боку це є день переходу уряду і армії УНР на чужину, день сумний, що нагадує нам збройну поразку 1920 року. З другого ж боку цей день є тридцятиліттям існування нашої еміґрації, тридцятиліттям її життя, повного всебічної і творчої праці, що не залишилася без наслідків в загальному білянсі досягнень української визвольної боротьби.

Як перше, так і друге будить багато рефлексій, а тридцятилітня перспектива дає багато матеріялу і для певних висновків.

В підставах програної війни 1920 року лежали причини, як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. До перших належить віднести непоінформованість світу про українську проблему, втому і апатію, що огорнула Европу після першої світової війни. При наявності цих двох факторів трудно було надіятись на якусь, не лише матеріяльну, але й моральну підтримку Европою українських визвольних змагань. Багато тодішніх керманичів европейської політичної думки вже зробили висновок з цього стану річей. Взяти хоч би Клемансо, що висловив жаль, що Европа в свій час не змобілізувала своїх зусиль і не помогла Україні в її боротьбі з большевизмом, що сьогодні так дорого коштує цілому світові.[1]

А на фронті внутрішньому? Українська політична думка в дуже швидкому темпі проходить шлях від І до ІУ Універсалу, але значні маси населення не встигали поспівати за нею. В часі загального національного здвигу забракло загальної свідомости, що "Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кровю", що нація вимагає

[1]) Genéral Mordacy : "Clemenceau au soir de sa vie", стор.147.

"податку гроша і крови". В часі, коли, як сказав Симон Петлюра в Києві 20 травня 1920 року, у всіх "година мала бути за день, а день за місяць", значна частина населення ще перебувала в стані згаданої нами післявоєнної втоми і апатії або, перебуваючи під впливом федералістичних тенденцій, вагалася що вибрати - "спільний котелок", чи "власний". В часі, коли невеличку тоді червону армію можна було розбити одночасним ударом спільного фронту прометеївських народів, цього фронту забракло.

Питань цих докладніше не торкаємося. Вони виходять поза рами нашої статті. Скажемо лише одно: сьогодні вже безповоротно розвіявся чад "спільного котелка" і український народ вже закінчив процес, що перетворив його в одну суцільну українську націю.

Які ж рефлексії і висновки виринають у нас, коли, в перспективі минулих тридцяти років, ми дивимося на життя української еміграції і на чини Державного Центру УНР на чужині? Їх чимало.

По перше належить підкреслити вагу самої організації. Поза організаційними формами в українській еміграції не повинна залишатися жадна одиниця, оскільки вона не хоче в чужому морі загинути для української справи. Тяжкі часи економічної кризи, що зарисувалися в господарському житті багатьох держав в післявоєнні роки, яскраво показали, яке значення для української еміграції має сильна і авторитетна організація, а також і той контакт, що його вдалося нав'язати українським урядовим і громадським чинникам з чужинецьким світом. Закони про охорону ринків праці, безробіття і його наслідки, лише зникомою мірою вдаряли по бездержавній українській еміграції. Лише через організацію одиниця може мати вплив на громадське і політичне життя. На спільні організації опирається вплив провідників в їх громадській і політичній роботі. І оскільки життя української еміграції в періоді між двома світовими війнами так багате було на наслідки всебічної наукової і громадсько-політичної праці, що до непізнання змінила світову опінію про українську справу, оскільки вона могла брати участь в численних і різного роду міжнародніх товариствах, конгресах, конференціях, з'їздах, виставах тощо, - то це все уможливлювала їй найдальш посунена, і різні галузі життя охоплююча, степень її внутрішньої зорганізованости.

Боротьба з розпорошеністю наших сил набирає особливого значення сьогодні, коли українська еміграція залишає табори і вирушає в широкий і незнаний світ, і коли, найбільш ніж коли небудь, навколо боротьби за визволення України, навколо завдань нашого державного будівництва, мусять бути змобілізовані й об'єднані всі творчі сили нації.

В процесі 2-ї світової війни лави української еміграції збільшилися. Але, одночасно з цим, і українська справа вийшла з суто европейських рам на форум світової політики. Збільшились сили, але збільшився й терен, що вимагає праці української еміграції. Українська проблема виходить на арену світової політики і від Державного Центру УНР, як і від цілої еміграції, події вимагатимуть праці в світовому маштабі. Оглядаючись на пройдений тридцятилітній еміграційний шлях, ми бачимо, що однодушна і об'єднана єдністю переконань і настроїв та очолена Державним Центром УНР, українська еміграція, перемагаючи всі труднощі і переборюючи всі перешкоди, в минулому своє завдання виконала. Вона виконає його і в майбутньому, оскільки стане на шлях збереження національних сил і єдности політичної думки.

Наслідки праці української еміграції, як і її політичних та державних чинників, широкий розголос знаходили не лише на захо-

ді, що був безпосереднім тереном її всебічної діяльности, але й на сході, що був завжди огороджений від неї залізною заслоною. Українська еміграція в своїй праці для Батьківщини завжди болюче відчувала відірваність від рідного ґрунту, але ані "залізні" ані інші заслони не були перешкодою українській еміграції тримати руку на живчику совітської політики та відношеннях совітів до українського народу і відповідно на них реагувати. Західнім державам зверталося увагу на те, що дерево, яке спроваджує Англія з СССР, скроплене кровю українських засланців, що збіжжя, яким в періоді совітського демпінгу, совіти заливали Европу, руйнуючи її господарську систему, є відірване від уст голодуючої України і т.ін. Більш того, совіти пильно приглядалися до всіх проявів творчого життя української еміграції і відповідно на них реагували своїми контр-діями. Вистачить пригадати, що на постання "Нової України" в Празі совіти зареагували появою "Червоного Шляху" у Харкові, що на розпочате Українським Науковим Інститутом у Варшаві видання повної збірки творів Т.Шевченка совіти відповіли такою ж акцією у себе і т.ін.

Але найбільшою совітською реакцією на чин української еміграції і її Державного Центру на чужині був показовий, трансмітований і через радіо, процес С.В.У. в 1930 році, що показав ідейний і фізичний зв'язок еміграції з Україною. В цьому часі для окреслення ворогів большевицького режиму на Україні з'явився вираз "внутрішній еміґрант", що найбільш виразно і не двозначно вказував на значення еміграції в боротьбі за визволення України від большевицького панування. В 1929-1935 роках "петлюрівщина" і заклики до боротьби з нею не сходять зі сторінок совітської преси на Україні і немає промов ані Постишева, ані Кассіора і інших совітських достойників, в яких би не закликалось до боротьби з українською національною небезпекою, виразом якої була та ж сама "петлюрівщина" на окупованій совітами Україні і чин української еміґрації та її Державного Центру на чужині.

Ці заклики до боротьби з українською національною небезпекою не сходять зі сторінок совітської преси і в пізніщих роках, але совітська влада вже старається затаїти зв'язок цієї небезпеки з "петлюрівщиною", з еміґраційними колами, і намагається надати їй характеру бандитизму, фашизму і чужої агентури.

Збройна боротьба української армії, регулярної в часах державности і повстанчої в наступних роках, а також діяльність української еміґрації і Державного Центру на міжнародньому форумі були, як бачимо, тим чинником, що змушував совіти стало оглядатися на захід. В цьому аспекті належить розглядати й деякі совітські акти, що йшли по лінії ствердження національної окремішности та державности України. Найбільш виразно позначилося це в 1921 році, коли на мировому договорі в Ризі було представлено також УССР, як контрагент Польщі, в 1945 році, коли до Організації Об'єднаних Націй в Сан Франціско впроваджено представника УССР, як представника окремої держави, а також в останніх часах, коли УССР надано окремий державний герб і прапор.

Цими увагами ми закінчуємо наш побіжний огляд життя і національного чину української еміграції і Державного Центру на чужині. Табори порожніють. Та й були вони лише вступним періодом до властивої еміґрації, переглядом її величавого творчого динамізму та школою всебічної національної роботи. Українська еміграція вирушає в дальший світ. Розпочинається період властивої еміґрації. На нових еміґраційних теренах в швидкому темпі починає активізуватися її культурно-національне життя. Ще рано робити підсумки

його досягнень, але вже й сьогодні можна занотувати багато його організаційних поступів, здобутків праці, а навіть і тріюмфів.

Активізується і чин Виконного Органу УНРади та її Представництв у різних державах. Українське громадянство все сильніше єднає свої лави в спільній і всебічній підтримці його діяльности. А все це є запорукою тому, що, з'єднана в соборні лави, перенята духом Крут, Базару, Листопадових Днів і Хусту, з гаслами і духом Симона Петлюри, під скропленими святою кров'ю героїв визвольної боротьби прапорами УНР, - українська еміграція йде вперед, до перемоги в осягненню своїх ідей і прагнень.

I. - ни

БОРОТЬБА НА БАТЬКІВЩИНІ І МИ

Суперечки на ті теми, хто має більше значення в житті поневоленої нації - Батьківщина чи еміграція? - непоцільні і безвартісні. В залежності від обставин, одні і другі визвольні сили можуть відограваті більш чи менш важливу ролю. Ідеться лише про те, щоб і ті і другі сумлінно виконували свої обов'язки і використовували кожну нагоду для приспішення визволення.

Розуміється, настрої і постава українського народу на Рідних Землях ідуть насамперед у рахубу, бо еміграція тільки тоді діятиме успішно, коли вона могтиме покликатися на волю всього нашого народу. Тому духовий зв'язок з Батьківщиною, однозгідність у визначенні поставленої мети має першорядне значення.

Проте на цьому не слід спинятися. Ще більшу бо вартість мав би той факт, коли б поміж діючими визвольними силами на Батьківщині і на еміграції існував постійний фактичний зв'язок, коли б їх дії доповнювали себе взаємно і коли б поміж ними була повна однозгідність. Це те, до чого всіма силами прагнуть провідні чинники нашого Державного Центру, беручи, звичайно, під увагу, що наладнання такого фактичного і постійного зв'язку є в нинішніх умовах (при наявності "залізної заслони") дуже тяжким завданням.

Голоси і побажання, що приходять з великим трудом і великим часовим спізненням з Батьківщини, мають безперечно велику цінність для всіх тих, що перебувають на чужині. Однак, на нашу думку, ці голоси можуть і повинні братися під увагу, але їх не треба розглядати, як невідкличні накази. Бо наші люди на Батьківщині не можуть орієнтуватися у становищі еміграції і навпаки: еміграція не завжди може правильно оцінювати події і потреби Батьківщини. Тому всі голоси з Батьківщини можуть сприйматися лише як побажання, а з другого боку еміграція має не тільки право, але і обов'язок звертати увагу визвольних сил, що діють в Україні, на можливі неправильності тих чи інших їх посунень. Це тим більш необхідне, що еміграція, перебуваючи у вільних умовах, часом має більше можливостей орієнтуватися у загальній ситуації, ніж люди, що перебувають у підпіллі і під постійним переслідуванням ворога. Тому, якби навіть поставали деякі розбіжності у поглядах на різні справи чи спроби з боку еміграції змінити такі чи інші посунення визвольних сил на Батьківщині, - це не було б жодним виявом непошани чи незгоди, але лише виконанням обов'язку супроти тих власне людей, що перебувають під жорстоким окупаційним режимом ворога.

Ці міркування треба мати завжди на увазі при обговорюванні становища в Україні. Бо, на жаль, деякі середовища завели таку звичку, що кожний погляд, висловлений тут з приводу тих чи інших подій на Батьківщині, перекручується як "недооцінювання геройської боротьби в Краю".

Дві події опановують нині розумом і серцем нашого, розкиданого світами, суспільства: смерть бл.п. Романа Шухевича-Чупринки та оголошення "Звернення Воюючої України". Ці події викликають певні реакції, щодо яких належить поробити вже підсумки.

Бл.п. Роман Шухевич-Чупринка згинув від руки ворога України, проти якого він боровся всіми способами, які вважав за доцільні. Смерть українця з руки ворога самозрозуміло викликає біль і пошану до жертви крови. І тому, хоч бл.п. Роман Шухевич-Чупринка виразно належав до одного політичного середовища, яке часами дуже нетолерантно ставилося до українців інших політичних переконань, всі українські угруповання схилилися в пошані перед маєстатом смерти; зробили це також і найвищі чинники нашого Державного Центру. Цим вони виявили своє всенаціональне, а не партійно-групове, ставлення до цієї події, показали свою вищість і вказали шлях поступування тим, які групові інтереси ставлять вище за загальні, національно-державні.

Історія визначить ролю бл.п. Романа Шухевича-Чупринки і дасть оцінку його участи в українській визвольній боротьбі. Один факт, а саме свідчення про те, що Покійник хотів вийти з рямок одного політичного середовища і стати на шлях всенаціональної єдности, може буде найбільшою прикрасою в його життєвій біографії.

Проте вже сьогодні маємо виразні познаки того, що дехто намагається надати цілком спеціяльного характеру фактові смерти Романа Шухевича-Чупринки. Мимоволі насувається думка, що робиться це не для звеличення пам'яти Покійного, але для піднесення шансів і збільшення політичного капіталу свого власного партійного угруповання. І тому не гаразд роблять ті, що рівняють бл.п. Романа Шухевича з найвизначнішими нашими князями і гетьманами, з Петлюрою або Коновальцем. Бо, якщо цю смерть, замість зближення поміж українськими політичними силами і ліквідації злочинного "двоподілу", має дехто використовувати для доведення, що лише одне політичне угруповання посідає монополь на репрезентацію України й очолювання визвольних змагань, якщо відразу лунає гасло про складання під час панахид пожертв на фонд одної організації (отже, тут не тільки про політичний, але й про цілком "реальний" капітал ідеться), то це вимагає рішучого і виразного застереження проти такого відношення до трагічної події в Україні з березня 1950 року. Якщо певні кола не схаменуться і далі будуть іти такою дорогою, то цим вони віддадуть кепську прислугу Покійному, смерть якого спричинеться до збільшення замішання серед українського суспільства і до поглиблення згадуваного двоподілу.

Хотілось би однак вірити, що прийде протверізіння і що, замість пропагованого двоподілу, його прихильники зрозуміють шкідливість свого поступовання, яка виявляється у безглуздому поборюванні УНРади, та усвідомлять собі конечність всенаціональної єдности. До такого отверізіння повинно спричинитися "Звернення Воюючої України". Воно виразно виступає проти всяких роз'єднань, всяких сварок і взаємних поборювань серед українських політичних сил на чужині та "найрішучіше засуджує всіх тих, які не хочуть піднестися вище своїх вузьких партійних інтересів, які спекулюють визвольною ідеєю". Воно закликає до згоди, до єдности, до поєднання зусиль у визвольній акції.

Цей уступ "Звернення", як слушно зауважує американська "Свобода" з 16 листопада ц.р., "повинні взяти собі до серця і розуму насамперед ті націоналістичні групи, поведінка яких на еміґрації діяметрально противорічить власне цьому голосові Воюючої України", себто ті групи, які не йдуть на співпрацю з УНРадою і безоглядно її поборюють. Бо, коли угруповання, що входять до УНРади, постійно закликають інших до співпраці, то ці інші або зовсім не приступили до УНРади, або виступили з неї, проголошуючи гасла то "блискучого відокремлення" то "двоподілу" і створюючи атмосферу постійної боротьби у внутрішньому українському житті.

"Звернення Воюючої України", хоч оголошене воно з річним спізненням, що підтверджує величезні труднощі в утримуванні звязку з Україною, є фактом позитивним, бо воно виразно засуджує деструктивні явища нашого життя на чужині, що приносять велику шкоду українській визвольній справі. Воно правильно ставить різні проблеми, як напр. наша освідомна праця серед чужинців, єдиний фронт поневолених Москвою народів, непримиренність нашого ставлення до загарбницької московської імперії, тощо. Відношення до цих проблем не розходиться з тими політичними напрямними, що їх проголошує і ними керується у своїй праці Виконний Орган УНРади і цілий наш Державний Центр. Проте в "Зверненні" є деякі місця, що насувають думку про вплив прихильників "двоподілу", які чи не підказали ці місця з еміґрації, неправильно насвітлюючи деякі факти.

В "Українському Самостійнику" з I жовтня ц.р. була вміщена стаття п.з. "УНРада перемальовує декорацію", в якій, як завжди в цьому органі, фігурує цілий арсенал неперебірливих закидів проти Державного Центру, зокрема з приводу останньої декларації Виконного Органу. Лейтмотив цих закидів зовсім неоригінальний, давно відомий: УНРада, мовляв, виступає проти визвольної боротьби на Батьківщині, проти УПА, УГВР і ОУН. При цьому стаття признає, що зміст відозви стверджує необхідність однозгідности визвольної акції на Батьківщині і на еміґрації. Але власне це не догоджує авторові з "Українського Самостійника", і тому він намагається довести, що така постава УНРади нещира, що це - "коньюнктурне перефарбування", бо, мовляв, УНРада завжди неґативно ставилася до Визвольного Руху на Батьківщині.

Звичайно, твердження про таке наставлення кіл УНРади зовсім безпідставні. Але якби навіть щось у цих твердженнях було правдивим, то, здавалось би, ті, що рекламують свій зв'язок з Батьківщиною, мусіли б тільки тішитися зі зміни наставлення інших. Та про це їм не йдеться, бо це вирвало б їм з рук арґументи для поборювання УНРади. І тому вони далі кричать про "коньюнктурне перефарбування". В дійсності ж жодного "перефарбування" не було, бо не було ніколи неґативного наставлення УНРади до Визвольного Руху на Батьківщині.

На цьому можна було б і закінчити міркування на цю тему, бо для кожного громадянина, що не перебуває під впливом середовища "Українського Самостійника", ясні і давно зрозумілі всі спекуляції цього середовища відносно "недооцінювання боротьби в Краю": робиться це з метою придбання собі політичного капіталу і пониження всіх інших українських політичних середовищ. Але один уступ із "Звернення Воюючої України" примушує зупинитися докладніше над цією справою. Цей уступ звучить так: "Край з прикрістю стверджує, що саме серед еміґрації знайшлися люди, які довгий час взагалі сумнівалися в існуванні на Землях Української Повстанської Армії, Української Головної Визвольної Ради і Визвольної Організації Українських Націоналістів, а деякі і виступали проти них... є ще

на еміґрації люди, які всіляко намагаються применшувати значення боротьби на Землях, звужувати її розміри, обезцінювати політично.

В "Зверненні" не зазначено, кого саме тут мається на увазі. Однак, з огляду на згадані вище виступи проти УНРади на еміґрації, належить ще раз висвітлити питання відношення до дії визвольних сил на Батьківщині.

УНРада в цілому, як і окремі угруповання, що входять до її складу, стояла і стоїть на тому становищі, що визволення України має відбутися в першу чергу власними силами українського народу. Спільність і однозгідність визвольної акції українських сил на Батьківщині і на еміґрації є передумовою успіху наших національно-державних прагнень. До українських угруповань, що стоять на ґрунті підтримки УНРади, належать люди, що, здебільшого, особисто приймали участь у минулих визвольних змаганнях, у повстаннях, у революційно-підпільних організаціях. Ці середовища виловили з себе людей, які створили і підтримували перший рух спротиву проти гітлерівських окупантів, що прийняв згодом назву Української Повстанської Армії, першим командиром якої був отаман Тарас Бульба-Боровець. Вони стоять на тому становищі, що український народ на Рідних Землях повинен перебувати в стані революційної поготови, щоб, у слушний час, всенаціональним революційно-повстанським чином закріпити українську незалежну державність, яку з 22 січня 1918 і 1919, років репрезентує перебуваючий нині на чужині Державний Центр Української Народньої Республіки. Тому безпідставним є твердження про недооцінювання визвольної боротьби на Батьківщині угрупованнями УНРади.

Те саме відноситься зокрема до УПА. Ця остання переходила різні стадії. Первісний провід УПА змінився і перейшов до рук того політичного середовища, яке покликало в 1944 році до життя УГВРаду. Однак, хто б не стояв на чолі УПА, які б політичні розходження не мали місця з політичною групою ОУНр (на чолі з п. Ст. Бандерою) і, зокрема, як не ставитися до подій 1943 року, головно на терені Волині, серед діючих тоді сил українського руху спротиву, - ніхто і ніколи не "обезцінював" геройської постави і змагань Української Повстанської Армії в цілому. І якщо були голоси, які розходилися з поглядами ОУНр на дії революційно-визвольних сил на Батьківщині, то вони аж ніяк не виступали проти борців УПА, що провадили жертовну і героїчну боротьбу проти ворога-окупанта.

Були голоси, що виступали рішуче проти використовування визвольної боротьби УПА на Батьківщині для зміцнення свого партійного угруповання на еміґрації, проти спроб захопити "владу" і вплив на маси по таборах ДП, покликуючись на геройські змагання на Батьківщині, проти влаштовування грошевих збірок, якими розпоряджалася безконтрольно одна партія, при чому українське громадянство не знає і досі, куди пішли ці фонди: до УПА в Україні чи до партійної каси на еміґрації?

Були голоси, які вказували на недоцільність подавання у занадто збільшеному вигляді розмірів і можливостей дії УПА. За цим промовляли глибокі політичні арґументи, а не бажання зменшити значення боротьби на Рідних Землях.

Справді, нерозважне подавання числа вояків боєвих відділів УПА на десятки тисяч (подавалося 200 тисяч), твердження про те, що відділи УПА займають цілі території і сягають своїми діями на сотки кілометрів або мають в свому розпорядженні фабрики зброї, медикаментів, тощо (одна газета подала навіть відомість, правда нібито помилково, про фабрику літаків) - все це аж ніяк не спричинювалося до піднесення значення і авторитету УПА перед чужинцями. Бо ці останні ставилися з застереженням до таких інформацій, а

це викликало взагалі застережливе ставлення з їх боку до української справи в цілому. І коли б подавалися інформації, що УПА - це відділи українських повстанців, які в жахливих умовах совєтської дійсности, борючись з невимовними труднощами, не складають зброї і продовжують боротьбу по лісах і горах, виявляючи цим протест і справжні настрої поневоленого українського народу,- цим не скільки не зменшувалося б значення УПА, а тільки, показуючи правдивий стан речей, викликалось би подив і пошану з боку чужинців.

В зв'язку із сказаним попередньо, становляться ясними і розбіжності в поглядах з ОУНр щодо форми визвольної боротьби на Батьківщині. Для тверезо думаючих і обізнаних з ситуацією українських політиків з самого початку було ясним, що в формі постійно діючих військових відділів боротьба тривати довго не може, бо ці відділи будуть раніше чи пізніше знищені тисячною ворожою перевагою. Хто сьогодні є свідком, як цілі американські дивізії, озброєні наймодернішою зброєю і підтримані потужним летунством та фльотою, мусять відступати в Кореї, той розуміє, що відділи УПА не мали змоги втриматися проти збройних сил цілого СССР та його сателітів. І в ствердженні цього, в передбаченні цього немає нічого понижуючого чи образливого для українських повстанців.

Тому переважна більшість українських угруповань вважала за недоцільне продовження боротьби у формах більшого розміру повстанського руху. Таку настанову дали своїм людям ті революційно-визвольні формації, що діяли в Україні поза ОУНр. Згідно з цими настановами, визвольно-революційні сили на Батьківщині мали б піти у підпілля,, щоб вийти звідтіля у слушний час, коли широка повстанська акція мала б шанси принести реальні успіхи, а не лише жертви і пролиття української крови. Цей слушний час мав би прийти в момент можливих зовнішніх конфліктів, що до них встряв би СССР, або в момент загального захитання режиму внутрі СССР. Таких поглядів притримувалися, уже на еміґрації, угруповання, що стоять на ґрунті УНРади. Продовження ширшого повстанського руху в той час, коли не можна було сподіватися ані зовнішньої допомоги, ані захитання внутрішньої моці московсько-большевицької окупації,- це означало обезсилення і обезкровлення українського народу, наражання українського населення на зайві криваві репресії з боку ворога, без надії на безпосередній успіх. І якщо цього не відчували чи не розуміли деякі революційно-визвольні кола на Батьківщині, не орієнтуючись, може, як слід в загально-світовій ситуації, то обов'язком українських політичних сил на еміґрації було звернути на це увагу Батьківщини. Цим ми власне допомагали Визвольному Рухові на Батьківщині, закликаючи його до невитрачання сил у безнадійній, в даний момент, збройно-повстанській боротьбі. Так зробили компетентні чинники всіх інших політичних еміґрацій (польської, чеської і т.і.), закликаючи своїх земляків в краю до часового припинення масово-повстанських рухів. І це аж ніяк не означало, що ці чинники виявляли непошану чи недооцінювали визвольно-революційної боротьби в своїх країнах.

Тепер для всіх стає ясним, що такі погляди на форму боротьби в Україні були цілком слушні. Сьогодні УПА являє собою символ незломности українського народу, зовнішнім виявом тої революційної поготови, в якій живе населення на Рідних Землях. Це є доказом того, що у відповідний момент український народ повстане у загальному революційно-визвольному русі проти ворога-окупанта. В цьому і є найбільша заслуга і найбільше значення УПА. І чогось більшого від неї, в обставинах тоталітаристично-терористичного режиму совєтської Москви, домагатися не можна. Цього досить, щоб звернути увагу чужинецького світу на українську справу і дати еміґрації

право виступати з українськими національно-державними домаганнями.

З боку більшости українських політичних угруповань звертало-ся також увагу на неприпустимість зв'язування визвольно-революційного руху на Батьківщині та УПА, що мусять носити загально-національний характер, з якимсь одним політичним середовищем. Довший час середовище ОУНр не скільки не заперечувало, що УГВРада зв'язана лише з цим власне середовищем. Тим часом в Україні діяли і діють революційно-визвольні сили, що зв'язані з іншими політичними середовищами. Трудно і, зрештою, не важно знати, яку кількість прихильників має сьогодні на Україні те чи інше політичне середовище: вони всі об'єднані в спільному спротиві проти ворога. Однак неприпустимим є прагнення до підпорядкування всіх українців на Батьківщині одному політичному угрупованню. Всі ж дані говорили за те, що УГВРада складається тільки з представників ОУНр. Тому й підпорядкування УПА УГВРаді, себто одній партії, виявлялося недоцільним і шкідливим для єдности українських революційно-визвольних сил на Батьківщині, бо це відштовхувало всіх тих, які не погоджувалися з ОУНр і йти під її диктат не хотіли. З тих самих мотивів не можна було визнати УГВРаду за єдиний революційно-визвольний центр на Батьківщині, бо до неї не належали середовища, що стояли поза ОУНр.

Сьогодні "Звернення Воюючої України" говорить про те, що УГВР стає на загально-національні позиції і хоче бути речником всіх українських політичних середовищ. Якщо в Україні може дійти до повного об'єднання українців різних політичних переконань, цей факт належить сердечно вітати. Однак вважаючи, як сказано вище, що еміграція має право на критичні завваги щодо тих чи інших посунень визвольних сил на Батьківщині, належить зазначити, що підкреслювання ролі і тісного зв'язку з УГВРадою Організації Українських Націоналістів (при чому невідомо, чи ця ОУН є однозгідна з тою, що на еміграції діє під проводом п. Ст. Бандери і відома під назвою ОУНр) - видається зовсім не на місці і викликає враження, що УГВРада і далі зв'язана лише з одним політичним середовищем і лише його признає за, так би мовити, повновартісне. Бо чому тільки про це одне угруповання згадується у "Зверненні"? Чи це значить, що УГВРада не шукає зв'язків з співзвучними до інших політичних середовищ колами? Чи може цим хочеться сказати, що інших політичних угруповань на Батьківщині немає? І, якщо так, то цей погляд не можна вважати за слушний, бо нині ні одне політичне угруповання, в тому числі й ОУН, нормально існувати там не може, себто не може мати явних зборів, виборних органів, своїх відділів, членства, преси і т. і. А ще гірше було б, якби автори "Звернення" вважали, що в Україні тільки одне угруповання повинно існувати, і тому свідомо пропагували тільки одне угруповання. Це було б тоді рівнозначне з монопартійними тенденціями. І це накладало б ще один обов'язок на нас: з еміграції (бо деякі речі для нас тут, може, ясніші) звернути увагу УГВР, що майбутня вільна Україна може мати тільки народоправний (демократичний) лад, при якому існування монопартійної системи неприпустиме.

Було б бажаним довідатися, що УГВРада (якщо вона мала б бути всеоб'єднуючим центром Визвольного Руху на Батьківщині) не підносить заслуг і значення одного лише політичного угруповання, але ставиться однаково до всіх українських самостійницьких угруповань та складається з представників цих усіх угруповань.

Це більш необачним треба вважати пов'язання з політичною групою ОУН Української Повстанської Армії. Кожна армія, а так само

і повстанська, повинна носити всенаціональний, позапартійний характер. Всяке відхилення від цієї засади зменшує значення армії, як всенаціональної цінности.

В пресі ОУНр на еміґрації була свого часу вміщена "Заява" бл. п. Р. Шухевича-Чупринки в його характері Командира УПА. В тій "Заяві" говорилося: "УПА цілком визнає той велетенський вклад, що його внесла ОУН, керована С. Бандерою в справі її утворення, зміцнення і розвитку. ОУН поклала основи під УПА (члени ОУН становлять 50% усього складу УПА). Серед жертв, як УПА, так і ОУН, склалася така бойова дружба цих двох організацій, склалася між ними така ідейно-політична єдність, що їх не розірвати нікому і ніколи". Ця "Заява" ніби ділила вояків УПА на дві категорії, а з другого боку вносила партійні моменти в чисто військові справи, роблячи з УПА мало не підбудівку ОУН. Ні в одній армії в світі такого не водиться, бо скрізь, в демократичних державах, підкреслюється всенародній характер війська. І з цього боку ця "Заява" була помилковою і недоцільною. Так само як недоцільним було те, що Головний Командир УПА був одночасно і головою Проводу ОУН на рідних землях. Бо командуючому армією краще бути безпартійним! Це тільки підкреслювало б всенаціональний, а не партійний, характер армії.

Неповʼязування Визвольного Руху на Батьківщині та УПА з ОУН тим більш потрібне, коли йдеться про збереження за ними всеукраїнського, соборницького характеру, як цього хочуть автори "Звернення". Отож, фактом є, що ОУН, керована С. Бандерою, це угруповання переважно тільки галицьке, як по терені своєї діяльности, так і по особовому складі своїх членів. А тому намагання повʼязати Визвольний Рух на Батьківщині лише з цим одним угрупованням може викликати якраз протилежні, антисоборницькі відрухи в українському громадянстві, що може вбачати в таких намаганнях бажання цього угруповання підпорядкувати собі українське життя на всій території України. Однак належить уникати всяких посунень, що могли б викликати антисоборницькі настрої українського суспільства, особливо в момент наближення вирішальних подій.

x x
x

Висловлені тут міркування мають на меті вияснення деяких моментів, які затемнювали справу відношення до становища на Батьківщині і перешкоджали здійсненню обʼєднання українських політичних сил. Єдність в українському політичному житті, єдність на підставі взаємної пошани і рівности всіх партнерів, річ необхідна. Це вимога часу, зважаючи на критичність міжнародньої ситуації і, можливо, близість вирішальних подій. "Звернення Воюючої України" "рішуче вимагає від української еміґрації повної єдности... єдности на базі визвольної боротьби народу на Українських Землях". Оскільки єдність "на базі визвольної боротьби" треба розуміти, як однодумність з усіма українськими визвольно-революційними силами на Батьківщині, незалежно від їх політично-групових переконань, то це, очевидно, платформа, що її можуть прийняти всі. Якщо ж, натомість, деякі кола пояснюватимуть це, як вимогу обʼєднання навколо одної згаданої у "Зверненні" партії, то такі пояснювання були б хибними і, треба надіятися, розходитимуться з справжніми бажаннями авторів "Звернення" та українського суспільства на українських землях.

Смерть бл. п. Р. Шухевича-Чупринки і "Звернення Воюючої України" можуть статися зворотними пунктами в українському політичному житті. Але це станеться тоді, якщо дійсно припиняться безпідставні обвинувачування, неперебірлива критика і безоглядне поборю-

вання УНРади з боку середовища ОУНр. Якщо ж - повторюємо - ці події будуть використані в інтересах збільшення політичного капіталу цієї групи, то вони, на жаль, не матимуть позитивного впливу на українське життя. Але це життя йде далі, події назрівають і вимагають від українців невпинної дії. Тому, якими б дорогами не пішов розвиток внутрішніх українських відносин, Державний Центр буде невпинно продовжувати українську визвольну акцію.

М.Л.

ЧИ ЗДІЙСНИМА МРІЯ НАШОГО СЕЛЯНСТВА ?

Ще в часи Богдана Хмельницького, коли на тодішній території України нараховувалося десь біля 250000 козацьких та селянських господарств, на Україні, як і тепер, лунало гасло - "Земля і воля !", що вже тоді, як і тепер, висловлювало собою прагнення українського селянства.

Можливо, що вже тоді не розвязане аґрарне питання великою мірою спричинилося й до того, що державно-будівничі заміри Богдана не були зреалізовані, як це сталося й пізніше, в 1917-1920 роках.

А тому, щоби ще раз не повторилася історична помилка, щоби невідповідне розв'язання земельного питання не викликало нового занепаду нашої незалежности, - треба вже нині підготовитися до належного розв'язання цієї проблеми, підійти до неї з холодним розумом, обмірковуючи що і в який спосіб треба зробити.

Щоб цю проблему розв'язати доцільно, треба знати: скільки придатної для сільського господарства землі є на Україні та яка кількість населення бажає працювати на ній. Для висвітлення цього питання мусимо опертися на статистичних даних. В цій статті не думаємо розбирати питання в цілому, а хочемо лише приблизно виявити вихідні можливого розв'язання цієї проблеми. Було би добре, коли би вдалося бодай приблизно знайти хоч якусь одну з можливостей задоволення відвічних прагнень нашого селянства, щоб, так би мовити, маючи базу, могли би ми перейти до обмірковування того, як та в якій мірі можна те бажання задоволити і яким шляхом треба йти до найкращого використання нашої землі для добра всього українського народу взагалі і зокрема для тих, що своє життя мають намір присвятити праці в сільському господарстві.

Статистичні та наукові данні, як то видно з наведеної далі таблички, говорять нам, що етнографічні землі України, без Криму, посідають площу в 76 міліонів гектарів та що перед другою світовою війною на цій території мешкало 46,22 міліонів населення, в тому 34,20 міліонів українців. Коли ж долучити до цього й Крим, то Україна матиме територію в 78,58 міл. гектарів з загальною кількістю населення 47,23 міл.осіб.

Етнографічні землі України в межах	Територія в тис.га.	Населення тис.осіб	На особу га.	В тому українців тис.осіб	%% українського населення.
УРСР	45158,4	29018	1,556	23219	80,02
РСФСР	13760	5887	2,337	3434	58,33
був.Польща	13219	9198	1,437	6103	66,35
" Румунія	1758	1238	1,420	780	63,00
" Чехословаччина	1487	734	2,012	526	66,00
" Білорусія	670	164	4,098	143	87,20
Разом	76052,6	46239	1,52	34205	75,08

Крим	2531	1012	2,50
Всього	78583,6	47281	1,533

З цього зіставлення ми бачимо не лише розподіл території та населення по бувшим чи ще існуючим (РСФСР) займанщинам, а також і густоту населення та відсоток українців. З цього зіставлення видно також, що на цілій українській етнографічній території українське населення, не вважаючи на різного роду терор та переселення до інших частин СССР, є домінуючим і в цілому осягає абсолютної більшости(76,08%), а густота населення, крім українських земель в Білорусії, РСФСР та Чехословаччині, є приблизно майже однакова. Треба одначе зазначити, що ці дані повстали на основі переписів, що переводились чужими урядами, що все робили для того, щоб показати Україну світові в некорисному для неї світлі. І тому, мабуть ми не дуже помилимося, коли припустимо, що на території РСФСР, а то й в других частинах України, є багато більше українців ніж то виказують дані урядових переписів. А коли так, то відсоток українського населення, як в поодиноких частинах, так і в цілості, збільшиться в нашу користь.

Кубань входить в статистичних даних до земель в складі РСФСР і за тими даними вона має 4550000 га ґрунту і 2115000 населення.

Але нас цікавить передовсім питання, чи зможемо ми, а як зможемо, то в якій мірі, на поданій території і при наявності такої кількости населення задоволити потреби наших хліборобів? Щоб відповісти на це питання треба, як це ми вже зазначили, виявити кількість придатної для хліборобства землі та кількість хліборобського населення в Україні.

Нажаль, що до ужиткових площ, то маємо дані лише для УССР. Вони на 1.1.1935 р. знаходилися в такому взаємовідношенню:

Ужиткові землі в УСРР на 1.1.1935 р.

Рід ужитковости	Площа в тис. га	%
Орна земля	28390	62,87
Садиби, городи і сади	3990	8,83
Сіножаті	1873	4,15
Вигони й пасовиська	1903	4,21
Дороги, вулиці тощо	1252	2,77
Під лісом	3384	7,50
Під болотами	730	1,62
Під чагарниками	368	0,81
Інші терени	3275	7,24
Разом	45158	100,00

Маючи ці дані та користуючись й деякими міркуваннями ми зможемо приблизно вирахувати ужиткову площу цілого краю. А саме, коли взяти під увагу, що площу ліса треба збільшити принаймні до такого ж відсотка, який є в найменш залісниних європейських краях (14%) і що площі вигонів, пасовиськ, під багнами, чагарниками, забудівлями і малоужиткові або й зовсім неужиткові землі пропорційно такі ж самі, як і в УСРР та й ті землі, які потрібні для різного роду досвідних установ і шкіл сільсько-господарського характеру, для виводу сортового насіння, цукрового буряка та племінного скотарства, то знайдемо приблизно ту площу, якою зможуть скористати ті, що захочуть працювати біля землі.

Взявши все це під увагу, можемо подати приблизно такі зіставлення:

Під лісом......................................	10721700 га
Непридатні, малопридатні, пасовиська вигони, чагарники, багна під будівлями тощо	7325000 га
Досвідні установи, с-господарські школи, насінництво, тваринництво тощо	1500000 га
С-господарські ужиткові площі	56505900 га (прибл.)
Разом	76052600 га

Таким чином мало б залишитися придатного для сільського господарства ґрунту для користування селян-хліборобів (без Криму) максімум 56505900 га. Це й є той запас сільсько-господарської площі, який має задовольнити мрії тої частини нашого народу, що має бажання працювати на ній та забезпечити все населення України всіма вижививлюючими засобами, тоб то для хліборобів - селян.

Скільки ж тих хліборобів-селян є в Україні ?

І тут знов ми маємо лише дані з території УСРР. За цими данними сільське населення УСРР, що працює біля землі, виявляється числом 3830200 родин з загальною кількістю 14277500 осіб (3,7 особи на родину; менше ніж в Англії), або 49,2% всього населення УСРР. Цей відсоток сільсько-господарського населення виказує ненормальний стан в УСРР, бо ж Україна ще не є такою надзвичайно індустріяльною країною. Вона навіть не є індустріяльною в такій мірі, як, скажемо, Німеччина, в якій попри сильно розвинутуіндустрію сільсько-господарське населення творить всеж таки приблизно 60% всього населення. Беручи це під увагу, треба припустити, що також і в Україні буде займатися хліборобством що найменше 60%, тобто 27731400. Коли ж взяти пересічний склад родини таким, який є зараз в УСРР, то матимемо 7494973 хліборобських родин, тоб то таких, що захочуть мати свої господарства.

На підставі цих двох чисел зможимо знайти середню величину сільського хліборобського господарства, яке зможе одержати хліборобська родина. Ця площа є далека від того, про що так мріяли наші прадіди, діди та батьки. Вона може бути приблизно в середньому десь біля 7,5 га. Коли ж до цього додати ще приблизно 0,50 га іншої мало, або й зовсім неужиткової землі, які можна буде використати для доріг, будов тощо, то одержимо площу в 8,0 га, навколо якої можуть кружляти мрії здійснення стремлінь та бажань наших хліборобів.

Коли ж взяти під увагу ще й те, що треба буде дати землю під городи робітничих осель у фабричних районах, то зазначена пересічна площа господарства дещо ще зменшиться.

Що ж треба робити ? Як вийти зі скрутного стану ?

Треба шукати виходу... Та про це поміркуємо при іншій нагоді.

І.Д.

Підтримуйте Контакт з Централею своєї Організації - УНДС !

Творімо спільними силами міцну Організацію з ідеологією

П е т л ю р і в с т в а !

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

І УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА .

В міру того, як життя української еміґрації виходить з душної і трійливої атмосфери таборів, як воно стабілізується на нових місцях її поселення, а з другого боку, в міру того, як ускладнюється міжнародня політика та назрівають вирішальні події,- активізується й процес мобілізації всіх державно-творчих сил в українському суспільстві.

" В так грізні і рішальні часи, як сьогодні, тільки сумою спільних і максимальних зусиль можна добитися успіху, - пише "Свобода" (5.8.50). Кожний своє і на свому місці зложимо національний даток. Як що кожний з нас серед свого оточення заступатиме українську справу, популяризуватиме українські змагання, ширитиме правду про них, то у висліді цих збірних зусиль, тої всіми виконаної роботи, здійсниться в рішальній хвилині її основна ціль: Вільна Україна у вільному світі".

А разом з цим зростає серед української суспільности й популярність та авторитет Української Національної Ради. Все частіше приносить преса відомості про патріотичні маніфестації духовної едности українського суспільства з її державним проводом, від якого вимагається бути не тільки репрезентантом українських визвольних змагань, але й всебічної діяльности і особливо активности на міжнародній арені.

" Чи цей уряд буде тільки символом, чи активно діючим проводом народу у визвольній акції - це залежить не тільки від тих, що займають становища в Державному Центрі. Це такою самою мірою залежить і від лояльної піддержки для Державного Центру з боку усього загалу нашого громадянства..." - пише "Соборна Україна".

Належить безсторонне ствердити, що ідея підтримки українською суспільністю свого Державного Центру знаходить що раз більше зрозуміння і охоплює що раз ширші його круги. Не хочемо бути голословними і наводимо тут декілька прикладів.

" Останньо ми поважно займалися причинами кризи в ВО УНРади,- читаємо в справозданні про з'їзд українського осередку в Олдгамі (Англія).- Зараз ми радіємо, що ВО врешті змонтовано. Ми приложимо всіх рук для цього, щоб допомогти нашому Державному Центрові в його праці. Від ВО ми хотіли б плану і праці, а про засоби для їх переведення подбаємо вже ми - громадяни".

"Люди моляться і вірять" - під таким заголовком "Українські Вісті" з 12 листопаду ц.р. містять справоздання з побуту о. І.Губаржевського в Брадфорді. В справозданні цього осередку, великого промислового центру Англії, де скупчено чи не найбільше православних українців, між іншим, читаємо:

Голова Генерального Церковного Управління УАПЦ митрофорний протоієрей о. Ігор Губаржевський "відправив в українській церкві Св. Марії Магдалини службу Божу, а потім, на бажання вірних, урочистий подячний молебен з нагоди щасливого закінчення кризи в УНРаді і створення її Виконного Органу... Всі раділи, що скінчилась, нарешті, страшна недуга розбрату, яка постала була на ґрунті ідеологічного суперництва окремих партій і розїдала всю українську політичну еміґрацію. Всі вірили, що оновлений Виконний Орган з новою силою і енергією візьметься тепер до плодотворчої праці на користь нашої пригнобленої, поневоленої нації."

В резолюції Української Національної Маніфестації в Англії, що пройшла під гаслом "УКРАЇНА В БОРОТЬБІ", і що відбулася в жовтні ц.р. в округах Йоркшір і Лянкешір, говориться:

Учасники "Вітають Український Державний Центр, Президента Української Народньої Республіки, Українську Національну Раду і її Виконний Орган,- як єдиних репрезентантів суверенної волі в боротьбі Українського Народу. Закликають всіх українців доброї волі, самостійників і державників, закинути всі дрібні, групові та особисті спори, щоб одностайним фронтом стануть під проводом єдиного Державного Центру проти спільного і найбільшого ворога Українського Народу - проти Москви. Бо тільки духово і фізично з'єднані творитимемо ту непереможну силу, з якою будуть числитися наші союзники й якої боятимуться наші вороги."

Не можемо поминути тут й де-кілька авторитетних голосів з-за океану.

В ухвалі XXII Звичайної Конвенції Українського Народного Союзу в ЗДА, що відбувся в травні ц.р., говориться:

Конвенція вітає всіх українців в теперішній діаспорі та закликає їх видержати в активній вірности тим ідеалам, для яких вони були змушені покинути рідну землю і за які так героїчно змагається весь українский народ. Конвенція кличе обєднатися навколо ідеї визволення України і тільки їй підпорядкувати всі свої інші справи. Виявом цих зусиль Конвенція вважає створення УНРади, яку вітає, як головного виразника українських державно-творчих зусиль на еміґрації..."

Слід тут зазначити, що Український Народний Союз в ЗДА налічує в свому складі понад 60000 членів і посідає II мільйонів майна. На згаданій Конвенції Український Народний Союз асигнував на національні потреби 20000 долярів, в тому 5000 на Український Національний Фонд і 5000 на видання Української Енциклопедії в англійській мові.

"Українська Вільна Громада" в Дітройті в ЗДА 27.9. ц.р. влаштувала величавий концерт на посилення фінансових засобів УНРади. Над сценою було уміщено великий транспарент: - Хай живе Українська Національна Рада!" На користь УНРади було зібрано понад 500 долярів. В промові, якою було відкрито концерт, між іншим, було сказано:

"Народ є правдивим народом - спільнотою, нацією тоді, коли його воля, серце, думка бють в рішальній хвилині в один такт. Як що народ не є в силі в рішальній хвилині виявити зі себе однієї волі, почувань і думки, він є тільки етнографічною масою, яка має спільні історію і мову, але не є правдивою нацією. Наше свято є присвячене якраз ідеї єднання всіх українских сил, ідеї виразника цього єднання: Українській Національній Раді, її значінню, її завданням та нашим обов'язкам для здійснення національного єднання..."

Бюлетень Фінансового Комітету в ЗДА для допомоги Українській Національній Раді - "Напередодні" в вступному слові до своїх читачів пише:

"Широка демократична українська Громада в Америці уважає справу визвольної боротьби за найважніше наше завдання в цю добу. Всі інші, великі і малі, наші громадські проблеми мусять почекати на чергу свого розв'язання. Прихильники УНРади вважають, що тільки вона може належно поставити наше домагання на власну державу на міжнародньому полі. Тільки вона є нашим законним і найбільше уманд[е]тованим репрезентантом української політичної думки і волі українського народу, бо тільки вона згуртувала в собі всі головні політичні течії сучасного українства. Вона також утворила керівний

центр визвольної боротьби - Виконний Орган УНРади, який заступив традиційний уряд України і перебрав на себе його повновласти, дані йому Трудовим Конгресом в Києві, як останнім парламентом незалежної України. Ціж повновласти в двох словах такі: уповноважити Уряд УНР вжити всіх можливих і доступних засобів і збройних сил народа для оборони і забезпечення Незалежної Демократичної Держави, а по досягненню того завдання зложити звіт українському народові... Тисячі і десятки тисяч українців в Америці вповні усвідомлюють собі політичне становище сучасного світу та ролю Державного Центру в ньому. Вони самі, з власної ініціятиви, створили Фінансовий Комітет і хотять включитись до активної участи по стороні ВО УНРади, даючи йому посильні для них пожертви в грошах, ведучи пропаганду української визвольної справи серед свого оточення, чи віддаючи свій досвід, як науковців, політиків, громадських діячів та вояків..."

Про думку українського суспільства в Канаді говорить звернення Комітету Українців Канади до українців в Канаді, що в червні ц.р. з'явилося на сторінках української преси:

"Нині не час плекати в українському житті партійно-групові амбіції, хоч би вони були назовні як декоровані загально-національними кличами, не час на відокремлені партійні виступи, де їх робити слід спільними силами, не час на будь які партійні перегони. Все це лише розгублює енергію, викликає недовірря і приводить до суцільних невдач... Внутрішній мир і солідарні виступи назовні - це запорука, що найвищий ідеал українського народу - Самостійна Соборна Українська Держава - буде зреалізований... Комітет Українців Канади не хоче і не буде втручатися у внутрішні справи українських політичних партій в Европі, але далі буде прагнути до повної консолідації українських політичних сил на плятформі Української Національної Ради, згідно з обов'язуючими ухвалами III Конгресу Українців Канади... Консолідація українських політичних сил і єдина політична репрезентація державницьких прямувань українського народу в теперішню пору перед зовнішнім світом - це безоглядний імператив для всіх українців у цілому світі."

Не має сумніву в тому, що такі зворушливі і патріотичні маніфестації духової єдности українського суспільства з політично-державним проводом стають для нього великою моральною підтримкою в його відповідальній праці та являється запорукою успіхів і перемоги в нашій визвольній боротьбі.

І.Л.

ВІД ПРЕЗИДІЇ ЦК УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ

Відомості, що приходять з України, стверджують все більше посилення жахливого терору і знущань окупаційного московсько-большевицького режиму над українським населенням. Ворожа Москва, у передбаченні майбутніх вирішальних подій, намагається зломити дух спротиву непереможного українського народу. Та не дивлячись на розстріли, масові депортації і матеріяльні злидні, боротьба на рідних землях не припиняється. Ця боротьба і спротив провадяться у різних формах і різними верствами українського народу без яких би то не було партійно-політичних різниць, а яскравим зовнішнім виявом їх являються геройські змагання Української Повстанської Армії. Ця боротьба забирає все нові і нові болючі жертви. Серед найновіших жертв знаходиться Головний Командир УПА, сл.п. Роман

Ш у х е в и ч - Ч у п р и н к а , що впав у боротьбі за визволення України. Схиляючи голови перед його геройською смертю і закликаючи наших членів і прихильників взяти участь у Жалібних Урочистостях, УНДС висловлює певність, що ворожій Москві не вдасться зламати непохитної постави українського народу, що прагне до свободи і незалежности своєї Батьківщини. І, коли настане слушний час, мілiони українців і українок, до яких би політичних середовищ вони не належали, повстануть в одному братньому всенаціональному Русі на здобуття самостійної і соборної української держави - Української Народньої Республіки.

Вічна слава героям, що впали в боротьбі за вільну Україну !
Хай живе всенаціональна Повстанська Армія України !

На чужині, 13 листопада 1950.

ПРЕЗИДІЯ ЦК УНДС.

ЛИСТ ДО ЗАКОРДОННОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА УГВР.

Високоповажані Панове !

Повідомлення Ініціятивного Комітету по вшануванні сл.п.Романа Ш у х е в и ч а - Ч у п р и н к и дійшло до нас вже після 2 листопада, на який день скликалося засідання для покликання Всегромадського Комітету. Той факт, що Ініціятивний Комітет зложено лише з вузького кола осіб, а не з представників різних громадсько-політичних середовищ, та наступні виступи деякої частини преси - свідчать про те, що декому з ініціяторів ішлося про надання партійно-групового забарвлення Жалібним Урочистостям з приводу геройської смерти св.п. Романа Шухевича-Чупринки.

Таке наставлення суперечить засадничій поставі Українського Національно-Державного Союзу, який завжди виступав проти спроб монополізування одною групою революційного руху в Україні та проти звуження до середовища одної партії Української Повстанської Армії, яка повинна мати всенаціональний, аполітичний і апартійний характер.

Мусимо з жалем ствердити, що навіть в обличчі трагічної і геройської смерти одного з провідників українського руху спротиву, деякі кола не хотять стати на шлях всенаціональної єдности та далі дбають тільки про інтереси своєї групи.

З цих мотивів УНДС не вважав за можливе прихилитися до звернення Ініціятивного Комітету і, закликаючи своїх членів і прихильників до участи в Жалібних Урочистостях, постановив окремо відмітити болючий факт геройської смерти сл.п. Романа Шухевича-Чупринки.

13 листопада 1950 р.

ПРЕЗИДІЯ ЦК УНДС.

Пишіть статті до Бюлетеню УНДС !

Підтримуйте всебічно свій пресовий орган !

Хай в скорому часі постане друкований журнал-орган УНДС !

В І Д   Р Е Д А К Ц І Ї .

Вихід в світ ч. І "Бюлетеню УНДС" викликав широкий відгук серед наших членів і прихильників. Редакція "Бюлетеню" одержала багато листів від наших однодумців, розкиданих по цілому світові з виявом задоволення і деклараціями всебічної підтримки нашого скромного пресового органу. До певної міри вже сьогодні справджуються наші бажання що до ролі "Бюлетеню" в нашому житті: - бути лучником Організації з її членами і членів з їх Організацією. Але Редакція свідома того, що зроблено лише скромні початки в нашій спільній праці і закликає й далі всіх членів і прихильників УНДС до всебічної співпраці і контакту з Редакцією "Бюлетеню".

Спільними силами розбудовуймо далі нашу спільну трибуну !

Р е д а к ц і я.

З приводу Різдвяних Свят і Нового Року
найщиріші побажання всього доброго в ці тяжкі для України
часи складає Президія ЦК УНДС

Всьому українському громадянству на поневоленій Батьківщині,
Панові Президентові Андрієві Л і в и ц ь к о м у,
Проф. Б.Ю. І в а н и ц ь к о м у і всім членам УНРади,
Проф. І. Мазепі і всім членам Виконного Органу УНРади,
Всечесному Духовенству Українських Церков,
Українським Організаціям в Европі і за океаном,
Всій українській Еміграції як в Европі, так і в нових осідках її перебування,
Всім членам і прихильникам УНДС.

Най цей Новий Рік застане нас об'єднаними в спільних лавах та спаяних спільною державницькою думкою і принесе нам сповнення наших одвічних прагнень - Вільну і Незалежну Соборну Українську Державу.

Президія ЦК УНДС.

Адреса в справі листування з Редакцією:
O. Antypiw, Neu Ulm, Postfach 72, Germany, U.S.A.Zone.

3635.

Б Ю Л Е Т Е Н Ь

Українського Національно-Державного Союзу (УНДС)

Ч. 4. . Січень - Травень . 1951

УХВАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО - ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ З ДНЯ 27 СІЧНЯ 1951 РОКУ.

Конференція Центральних Органів УНДС, обміркувавши сучасне становище на Рідних Землях, нинішню міжнародню ситуацію та стан української еміґрації,

1. Стверджує непохитну поставу всього українського народу в його спротиві проти московсько - большевицької окупації та підкреслює мужність і героїзм борців українського революційного підпілля, які, належачи до різних ідеологічних середовищ і зокрема до середовищ співзвучних з УНДС чи із спорідненими з ним демократичними організаціями, провадять невпинну боротьбу з ворогом і тримають український народ у стані революційної поготови, щоб у слушний час піднести прапор всенаціонального повстання за волю України.

2. Вважає за конечну вимогу теперішньої історичної хвилі всенаціональну консолідацію всіх українських політично-визвольних сил як на Батьківщині, так і на еміґрації.

3. Підкреслює, що конечною передумовою загальної консолідації є визнання та активна підтримка всіма політичними силами єдиного всеукраїнського політичного центру, яким є законний Уряд Державного Центру Української Народньої Республіки, що очолює цілість визвольних змагань українського народу та репрезентує його інтереси перед світом; якіб то не було тенденції до творення другого українського центру з претенсіями мати характер уряду треба рішуче поборювати як крайньо шкідливі з погляду внутрішньої й зовнішньої політики.

4. Вважає за конечне ще раз підкреслити, що у відновленій Українській Народній Республіці має бути запроваджений лише справедливий економічно - соціяльний і народоправний /демократичний/ лад з забезпеченням усіх прав і свобід та матеріяльного добробуту для всіх верств українського народу.

5. З задоволенням стверджуючи дедалі більше зрозуміння українських національно - державних прагнень серед поважних чужинецьких чинників, - вважає за потрібне провадити дальшу працю для осягнення визнання чужинецьким світом права на відновлення встановленої з волі українського народу самостійної й соборної Української Держави - Української Народньої Республіки на всій українській етноґрафічній території.

6. Стверджує, що український народ, який одним з перших розпочав боротьбу з московським большевизмом, ладен стати до зброї по боці світу демократії й свободи, однак на підставі виразної рівноправности та пошанування його державної незалежности, що знайшло б своє здійснення при умові визнання екзильного Уряду Української Народньої Республіки.

7. Констатує посилення активности московської еміґрації з метою збереження "єдиної" російської імперії, а також наявність претенсій на українські землі з боку інших сусідніх на-

родів і вважає за конечне збільшення протиакції цим ворожим Україні явищам.

8. Жадає від Державного Центру збільшення діяльности в ділянках міжнародніх взаємин, пропаґанди й військової підготовки.

9. Вітає українців - громадян заокеанських країн і приносить їм сердечну братню подяку за допомогу українській визвольній справі, а зокрема українському Державному Центрові - Українській Національній Раді і її Виконному Органові, як репрезентантові державно - визвольних змагань України.

10. Закликає все українське громадянство до дальшої консолідації довколо УНРади та до всебічної підтримки Українського Державного Центру.

11. Вітаючи всіх своїх членів і прихильників, що розкидані по різних країнах світу, дякує їм за дотеперішню всебічну підтримку централі УНДС і закликає до дальшого зміцнення своїх організаційних клітин на нових місцях поселення та до сталого контакту з централею УНДС в місці осідку Державного Центру.

=======================

ПОСТАНОВИ ПРЕЗИДІЇ ЦК УНДС.

1. 25 - та Річниця Смерти Головного Отамана Симона Петлюри.

25 літ тому від підступних куль московсько - большевицького агента згинув славної пам'яти Головний Отаман Симон Петлюра, духовий Патрон нашої Організації, що очолював Визвольну Боротьбу Українського Народу. Гасла й ідеї поляглого Вождя, освячені Його мученицькою смертю, живуть в душах мільйонів українців і закликають їх до невпинної боротьби за визволення Рідного Краю. Продовжуючи боротьбу під боєвими прапорами Української Народньої Республіки, прапорами Симона Петлюри, - ми є певні в остаточній перемозі нашої Великої Справи!

Хай 25-та річниця трагічної смерти Провідника Українського Визвольного Руху спричиниться до зміцнення нашої єдности, жертвенности і активности та незломної волі до осягнення нашої Мети!

Президія ЦК УНДС закликає всіх членів і прихильників нашої Організації гідно вшанувати пам'ять поляглого Лицаря України, беручи активну участь у загально - національних жалібних урочистостях і ширячи серед українського громадянства ідеї і погляди Симона Петлюри.

На чужині, в травні 1951 року.

Президія ЦК УНДС.

=======

2. П'ята річниця заснування Українського Національно - Державного Союзу /УНДС/.

25 - го травня 1946 року, в двадцяту річницю смерти Вождя Новітньої України Симона Петлюри, покликано до життя Український Національно - Державний Союз /У Н Д С/. В той день, що залишився світлим спогадом в пам'яти всіх наших товаришів, не створено однак нового, неіснуючого до цього часу, політичного угруповання: постання УНДС лише оформило під оглядом організаційно - програмовим довголітню працю і боротьбу значного числа українських громадян, що на різних ділянках і позиціях брали участь в Українському Визвольному Русі - з гаслами і ідеями

Симона Петлюри і під прапорами Української Народньої Республіки. Українці з усіх земель нашої Батьківщини зійшлися до гурту, щоб, на соборницьких підставах, розвинути й зміцнити Організацію з ідеольогією Петлюрівства. З ідеями і гаслами: Самостійність і Соборність, непохитна боротьба за визволення, упорядкування і закріплення визволеної Української Народньої Республіки на засадах правопорядку, народоправно - представницький лад, соціяльна справедливість, трудова приватна власність, оборона і репрезентація трудових верств населення, а насамперед селянства, - з цими ідеями й гаслами мав прийти УНДС до звільненої Батьківщини, щоб з'єднатися там при спільній праці і боротьбі з нашими однодумцями, що перебувають тепер в московсько - большевицькій неволі.

За пять років свого існування УНДС пробив велику роботу. Всі наші члени можуть бути горді зі своєї Організації. Завдання виключної підтримки уряду УНР аж до половини 1948 року, ініціятива і визначна роля в справі покликання до життя УНРади, праця в переформованому Державному Центрові УНР після створення УНРади, праця у представництвах Виконного Органу УНРади по різних державах, діяльна участь у громадському житті, в наукових установах, військових організаціях, виступи і пропаґанда української справи на міжнародньому форумі, - все це разом складає велику роботу, що її виконували і виконують поодинокі наші члени і наша Організація в цілому. Ця робота у великій мірі спричинилася до унормування і піднесення українського політичного, громадського і культурного життя.

В пяту річницю існування УНДС мусимо оглянутися на перейдений нами шлях і підсумувати результати нашої праці. Хай цей перегляд минулих здобутків спричиниться до зміцнення наших рядів, до збільшення активности, єдности і дисципліни серед нашого членства!

УНДС, репрезентований своїми центральними органами в місці осідку Державного Центру, далі продовжує і виконує свої політично - національні завдання. Розпорошені по всьому світі, наші товариші, творючи під оглядом політично - ідеольогічним єдину міцну родину, повинні тримати зв'язок поміж собою та зі своєю централею, щоб спільними силами приймати участь у визвольній акції Державного Центру Української Народньої Республіки і готовитися до прийняття великих завдань.

Президія ЦК закликає всіх членів і прихильників УНДС, деб вони не перебували, відзначити пяту річницю існування нашої Організації непохитною готовістю до дальшої активної праці в її рядах на користь нашої Батьківщини. Будьмо готові до назріваючих вирішальних подій! Будьмо готові до нової фази визвольної боротьби за Україну! Будьмо готові до великої праці, що її виконуватиме наша Організація у визволеній Батьківщині!

На чужині, в травні 1951 року.

Президія ЦК УНДС.

===========

3. Позичка Визволення України.

22 січня ц.р. Державний Центр Української Народньої Республіки проголосив Позичку Визволення України. На заклик Державного Центру повинні відгукнутися всі українці, що їм дорогою є справа визволення нашої Батьківщини.

Вже більше, як тридцять літ, Україна перебуває в ярмі большевицької Москви. За цей час український народ поніс мільйонові криваві жертви. Але він не припинив ставити завзятий

спротив окупаційному режимові. Цей спротив триває ще й тепер, а наші брати і сестри на Батьківщині з надією і вірою чекають на час визволення.

Нинішня напружена міжнародня ситуація та непевність становища всередині советської тиранії дозволяють сподіватися, що незабаром настануть вирішальні події, які принесуть визволення і нашому народові. Але, властне, цей важливий момент вимагає від українського Державного Центру великого напруження енергії, щоб належно зорганізувати працю на міжнародньому форумі, акцію пропаґанди, військову підготову. Для цього потрібні фінансові засоби, без яких ніяка поважна праця не є можливою.

Справа визволення кожного народу вимагає великих жертв - жертв крови і жертв матеріяльних. Вояки армії Української Народньої Республіки та українські повстанці в роках визвольних змагань, а тепер наші непохитні борці на Батьківщині, віддавали і віддають своє життя за волю України. Українська еміґрація мусить матеріяльними пожертвами спричинитися до Великого Діла - визволення Рідного Краю. Вона повинна допомогти визвольній акції єдиного законного Державного Центру Української Народньої Республіки, що очолює боротьбу українського народу за свою свободу.

Президія ЦК УНДС закликає всіх його членів і прихильників підтримати проголошену Позичку Визволення України набуванням її обліґацій та популяризування позичкової акції серед широких кіл нашого громадянства по різних країнах світу.

На чужині, в травні 1951 року.

Президія ЦК УНДС.

=============

КОНФЕРЕНЦІЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ УНДС.

Дня 27 січня 1951 року відбулася конференція членів центральних органів УНДС /Центральний Комітет, Контрольна Комісія і Головний Суд/ з таким порядком денним:

1. Відкриття конференції і звіт з праці президії ЦК,
2. Організаційні справи УНДС /докладчик, в заступстві хворого д-ра І. Драбатого, ред. І. Лисогорський/,
3. Внутрішня українська політична ситуація і УНДС /докладчик ред. М. Лівицький/,
4. Сучасне міжнародне становище і УНДС /докладчик інж. О. Антипів/,
5. Поточні справи.

На конференцію з причини хворости не могли прибути проф. Б. Іваницький та др. І. Драбатий, а також, з технічних причин, - проф. І. Замша, проф. П. Зайцев, проф. Б. Лисянський і проф. О. Юрченко.

Конференцію відкриває в.о. голови УНДС Микола Лівицький, вітаючи присутніх і пропонуючи вислати привітання недужому голові Контрольної Комісії проф. Б. Іваницькому і перебуваючому в ЗДА голові УНДС проф. М. Олексієву. Прийнявши одноголосно цю пропозицію конференція перейшла до заслухання звіту з праці президії, що його складав ред. М. Лівицький. Далі слідують доклади по наступних трьох точках, після чого відбувається дискусія по звіту президії і по докладах. В дискусіях забрали голос майже всі присутні, а саме: суддя І. Іножарський, проф. О. Кульчицький, проф. В. Кубійович, проф. М. Битинський, інж. З. Івасишин, полк. М. Стечишин, полк. М. Шраменко, проф. Дм. Зайців, проф. С. Бервицький, інж. Я. Дзябенко, полк. І. Пекарчук і інші.

Після відповіді членів президії ЦК, конференція приймає

до відома і схвалює діяльність президії і представників УНДС в Уряді і УНРаді та одноголосно приймає політичні резолюції /надруковані на першій сторінці цього Бюлетеню й оголошені в часопису "Українські Вісті" з 18 лютого ц.р./ і постанову внутрішньо - організаційну такого змісту:

"З огляду на можливі дальші виїзди членів президії ЦК УНДС за океан конференція центральних органів УНДС ставить в обов'язок президії ЦК прийняти постанову, згідно з якою члени президії, що залишаються далі в місці осідку Державного Центру /що, по статуту, є й кожночасним місцем осідку централі УНДС/, незалежно від їх числа, зосереджують у своїх руках всі компетенції президії ЦК у повному складі, зокрема мають право кооптації до президії ЦК в цілі поповнення її складу; рішення в цих справах мають бути доведені до відома членів ЦК, що перебувають поза місцем осідку централі УНДС". x/

Після залагодження кількох поточних справ, конференція закінчується відданям пошани пам'яті поляглих Героїв Крут.

==============

КОНФЕРЕНЦІЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ УНДС .

/Думки і спостереження/

Третій з'їзд УНДС, що в квітні місяці 1949 року відбувся в Ляйпгаймі, передбачаючи масову еміґрацію за океан, виніс цілу низку ухвал, що мали бути дороговказами в житті Організації у випадку, коли в Німеччині порідіють її ряди і особливо ряди її центральних органів.

Від часу ухвал ляйпгаймського з'їзду минуло вже два роки часу. Еміґрація триває й досі. Кожного тижня відпливають пароплави від берегів Европи везучи все нові і нові сотки еміґрантів на нові місця поселення.

Два роки - великий шмат часу, який і в житті УНДС міг впровадити поважні зміни. А тому й на його ульмівську Конференцію, що відбулася 27 січня біж. року, покладалось завдання не лише спостережливим оком глянути на світові політичні обрії, не лише проаналізувати всі явища сучасного українського громадського і політичного життя, але, передовсім, приглянутись до всіх тих змін, що їх останні місяці внесли в саме життя УНДС.

З поміж присутніх в Німеччині 21 членів центральних органів УНДС, на Конференцію з'явилося 15 осіб. З комунікаційних перешкод на Конференції були відсутні представники англійської зони. Серед неприсутніх з причини недуги був і голова УНРади проф. Б. Іваницький, якому учасники конференції вислали

---

x/ П р и м і т к а : Третій Делегатський З'їзд УНДС в квітні 1949 року прийняв постанову такого змісту:

Президія ЦК одержує такі уповноваження: а. Делеґувати і відкликувати членів УНРади; б. Делеґувати і відкликувати членів уряду; в. Кооптувати у потрібній кількості членів ЦК зпоміж членів Союзу та членів Президії зпоміж членів ЦК; г. Усталювати термін скликання Делеґатського З'їзду і пленуму ЦК, себто у випадку потреби продовжувати каденцію сучасного ЦК та його Президії, вибраних засаднично на один рік; ґ. В разі вибуття з яких будь причин голови або його заступників, - переводити вибори на місце вибувших за порозумінням з членами ЦК і Контрольною Комісією.

своє привітання. Центральним пунктом нарад Конференції, поза звітом Президії, були доповіді про сучасний організаційний стан УНДС, про внутрішню українську політичну ситуацію і про сучасне міжнародне положення, а в зв'язку з тим і про чергові завдання УНДС.

Про організаційне життя УНДС нині не можна говорити відірвано від цілости життя української еміграції в Німеччині, яке нині стає все більш і більш анемічним. В багатьох організаціях нині вже починає бракувати людей до праці і деякі з них /УВАН, УТГІ і ін./ вже тепер перетворюються в експозитури, філії, що мають свої централі за океаном.

В швидкому темпі переводиться ліквідація таборів. Північні і західні округи ІРО вже давно поліквідовано. Від таких таборів, як Ашафенбург, Регенсбург, Авгсбург, Байройт, Корнберг, Міттенвальд, Майнц - Кастель, Цуффенгавзен, Ельванген, Ерлянген, Пфорцгайм, Ляйпгайм, а нині вже й Новий Ульм, Траунштайн і ін., нині залишилися лише більш чи менш приємні спогади.

Рештки української еміграції опинилися в невеличкому куті південно-східньої Баварії і, серед безконечних переміщень, транслькокацій, чекає на остаточне розв'язання проблеми ДП в Німеччині, після якого й стане відомою остаточна кількість "залишенців" і коли , тим самим, в нових умовах, почне стабілізуватися місцеве українське життя.

УНДС, що в моменті свого максимального розвитку на терені Німеччини посідав понад 1.000 зареєстрованих членів і в 2 - 3 рази більшу кількість прихильників, що була джерелом,з якого можна було черпати й далі кадри на дальше поширення організаційної сітки, - нині диспонує в Німеччині 250 - 300 особами, розпорошеними по переселенських центрах, ірівських і німецьких таборах і приватно мешкаючих. Організаційне життя УНДС нині не має сприятливих умов для свого розвитку, а його члени в своїй громадській праці дуже часто обмежуються лише участю в організації різних свят загально - національного характеру.

Еміграція триває й далі. Який кількісний стан посідатиме Організація на терені Німеччини в моменті закінчення переселенської акції, якою буде її організаційна структура і територіяльне розташовання її клітин - нині ще не можна передбачати.

В цих обставинах особливої ваги набирає справа організаційного оформлення членів і прихильників УНДС в країнах їх нового поселення, творення нових і поширення вже існуючих однодумних гуртків і організацій в европейських і заморських країнах, які фактом свого існування і своєю діяльністю були би належною опорою для діяльности Централі УНДС, що, як відомо з ухвал ляйпгаймського з'їзду, має залишитися в місці осідку Державного Центру УНР для провадження політичної праці в загальнонаціональному маштабі. Організаційний стан УНДС в Німеччині не повинен вплинути на можливості політичної праці Централі. І, справді, Централя УНДС до цього часу гідно вив'язується зі своїх політичних завдань, не зважаючи на поріднення рядів УНДС у Німеччині. Проте, на дальшу мету, її діяльність залежатиме від того, в якій мірі її підтримуватиме загал членства, що нині розпорошений по всьому світі.

Докладчик докладно зупинився далі на сучасній організаційній сітці і на можливостях дальшого розвитку УНДС в тій чи іншій формі в інших країнах: в Англії, Франції, Австралії, Канаді і США, особливу увагу присвячуючи цим останнім, на території яких опинилася нині найбільша кількість членів і прихи-

льників УНДС.

Центральним пунктом Конференції, що найбільш зосередив на собі увагу присутніх і дав найбільше матеріялу до виміни думок в дискусіях, був півторагодинний доклад урядуючого голови ЦК УНДС п. М. Лівицького про внутрішню українську політичну ситуацію і зв'язані з цим завдання УНДС.

В цьому докладі були широко порушені питання сучасної світової політичної ситуації, сучасного положення на Батьківщині, а в зв'язку з тим і ті завдання, що припадають сьогодні на долю української еміґрації. Давши широку характеристику найголовніших політичних течій і їх діяльности, докладчик підійшов й до ролі УНДС, як в часі перебування на еміґрації, так і в майбутньому в Україні. Докладчик приходить до висновку, що УНДС, з його традиціями петлюризму, безкомпромісової визвольної боротьби 1917 - 1921 років, а потім підпільної акції СВУ, СУМ, - має всі шанси стати носієм цих традицій і, основуючись на поступовій економічно - соціяльній і народоправній політично-устроєвій програмі, стати найбільшою партією в Україні.

Зокрема, що до сучасних завдань УНДС, то вони, на думку докладчика, наступні: надати більше активности визвольній акції в рамах Державного Центру, підтримувати підготовчі праці для революційного зриву на Україні в слушний час, активною працею вийти на міжнародню арену, розробляти програмові погляди на всіх ділянках українського державного життя, готовити організаційні кадри для роботи в Україні і т. ін.

А для реалізації цього всього необхідна згуртованість членів і прихильників УНДС по всіх країнах і тісний їх зв'язок з Централею, а також і власний пресовий орган.

Після заслухання докладу про сучасне міжнароднє положення, що, на думку докладчика, інж. О. Антипова, вимагає посилення активности українських політичних сил, накладаючи на них одночасно велику відповідальність, - учасники конференції перейшли до дискусій над всіма докладами. Багатство і різноманітність порушених в докладах тем відбились й на перебігу дискусій. Вони були річеві, жваві і багаті своєю тематикою. В них мали можливість висловитись всі учасники Конференції. Вони узгіднили і скристалізували спільну думку що до напрямку і тактики в дальшій діяльности Централі УНДС.

Конференцію було замкнуто прийняттям цілої низки ухвал і резолюцій та вшануванням пам'яти Крутянських Героїв.

xxx

Конференцію закінчено...

Вже пізня пора. Мюнхенська група відізджає. Але залишається Ульм, Карльсруе, Траунштайн і ін. Проголошується півгодинну "перерву" і за короткий час заля засідань сенату УТГІ цілковито зміняє свій вигляд. Розпочинається "неофіційна частина" Конференції - спільна вечеря. "Може остання вже в цьому гурті" - висловлює хтось думку...

Низка нових промов розпочинається словом про значення і вагу традиційного Державного Центру Української Народньої Республіки. Далі згадуються "старі,добрі часи" майнц-кастельського і мюнхенського періоду життя Організація... Думки несуться за океан... По столах повільно пересовуються шматки паперу, поштові картки... То - учасники спільної вечері складають свої підписи під наскорозаімпровізованими привітаннями товаришам,що ще недавно були у цьому гурті, а нині вже перебувають у інших країнах.

А навколо нічна тиша вже давно огорнула табір, що спокій-

но доживав свої, останні перед ліквідацією, дні.

Січнева Конференція центральних органів УНДС замкнула в житті Організації "ульмівський період" її життя, в якому, як це було на ній сконстатовано, переведено велику працю над з'єднанням до гурту, розпорошеного переселенням по різних країнах, українського активу, що йде в будуччину з прапорами і духом Симона Петлюри.

І. Л - ий.

================

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ ЦК УНДС ПРО ВІДНОШЕННЯ ДО ПИТАННЯ СПІВПРАЦІ З УГВР .

В кінці минулого року представники ЗП УГВР виявили бажання розпочати розмову про можливість унормування взаємовідносин поміж ВО УНРади й УГВР. В наслідок цього відбувся ряд інформаційних зустрічей, в яких, з одного боку брали участь представники політичних організацій, що стоять на плятформі УНРади, а з другого - представники ЗП УГВР. Перебіг і дотеперішні результати цих розмов були оголошені в числі 6-му "Вістей" Укр. Інформ - Бюра та передруковані в різних пресових органах.

Президія ЦК винесла в цій справі постанову, якою мали керуватися її представники, що приймали участь у міжорганізаційних нарадах та інформаційних зустрічах. Зміст цієї постанови такий:

"1. ЗП УГВР - в імені тих, кого воно репрезентує - повинно виразно заявити, що визнає за єдиний український державний центр, який очолює українську визвольну боротьбу і репрезентує Україну перед світом, Державний Центр Української Народньої Республіки та готове включити свої сили до відповідних ділянок праці Державного Центру і підпорядкуватися йому. Одночасно ЗП УГВР повинно виразно відкинути і засудити які б то не було тенденції до висування якогось другого центру з претенсіями носити характер загального українського центру.

2. ЗП УГВР повинно стати на тому становищі, що УГВР може мати характер лише одної з діючих в Україні революційно - підпільних формацій, які мають підпорядковувати свою діяльність визвольній акції Державного Центру УНР.

3. ЗП УГВР має компетенції осередку зв'язку поміж УГВР та Державним Центром, якому в своїй діяльності підпорядковується.

4. Група ОУН/р, що не належить до "Закордонних Частин" ОУН /під проводом п. С. Бандери/ і гуртується довколо ЗП УГВР, має вступити до УНРади, приймаючи участь в праці Державного Центру на тих самих рівноправних підставах, що й усі інші політичні організації".

Обстоюючи позиції, висловлені в наведеній постанові представники Президії опрацювали з представниками інших фракцій УНРади спільну резолюцію, подану до відома ЗП УГВР. Зміст цієї резолюції, що не розходиться з постановою Президії ЦК УНДС такий:

„1. Українську державну владу в Україні може створити лише конституанта, скликана в умовах повної свободи, на основі вільних демократичних виборів. До тої пори єдиним законним урядом України є уряд Державного Центру Української Народньої Республіки, що постав з волі українського народу в рр. 1917 - 18 - 19 і тепер перебуває закордоном.

Державний Центр Української Народньої Республіки, законодавчим органом якого є Українська Національна Рада, в противенстві до узурпаторського насильством наставленого Москвою

уряду УСРР, є дійсним виразником волі українського народу і єдино управнений репрезентувати український народ перед іншими народами, заступати його інтереси й виступати в його імені на міжнародньому форумі та керувати всією українською політикою.

2. Доцільна організація й акція українських революційних сил на терені Батьківщини вимагає єдиного керівного осередку. Одним з революційних осередків є УГВР, яка свою діяльність має координувати в загальній консолідаційній системі українських визвольних сил і своїми діями зміцнювати єдиний фронт всеукраїнської визвольної боротьби та Державний Центр Української Народньої Республіки.

3. УГВР через своє представництво установлює зв'язок з відповідними установами Державного Центру Української Народньої Республіки для координування визвольної акції на Рідних Землях під сучасну пору і в майбутньому".

ЗП УГВР повідомило недавно, що не може прийняти пропозиції фракцій УНРади. На це повідомлення, яке рівнозначне з зірванням з боку ЗП УГВР розпочатих розмов про порозуміння, фракції УНРади мають зайняти своє становище.

================

З НАШИХ ЛИСТУВАНЬ .

12 травня ц.р. в Нью Йорку відбувся річний З'їзд Об'єднання Демократичної Української Молоді /ОДУМ/ в США. З цього приводу Президія ЦК УНДС надіслала до ОДУМ-у листа наступного змісту:

"Президія Українського Національно - Державного Союзу уважно стежить за всіма проявами життя Об'єднання Української Демократичної Молоді в США і щиро радіє, бачучи, як українська демократична молодь своєю багатогранною працею в швидкому темпі завойовує належне їй місце серед передових українських організацій в США.

Швидкий розвиток ОДУМ, що сьогодні вже має свої філії в багатьох містах і штатах Америки, свідчить про те, що ідея демократії, сполучена з твердим патріотизмом і непохитним бажанням служити нашій Батьківщині - Україні, здобуває все більше прихильників серед української молоді в Америці.

Президія ЦК УНДС щиро вітає річний З'їзд ОДУМ і бажає дальшого розвитку Вашій організації. Цей розвиток буде запорукою того, що старі борці українських Визвольних Змагань 1917-1921 рр. матимуть кому передати наші бойові прапори, які українська демократична і патріотична молодь донесе до золотоверхого Києва, столиці вільної незалежної України."

================

ВІД ПРЕЗИДІЇ ЦК УНДС .

Президія ЦК висловлює щиру подяку всім членам і прихильникам УНДС за привітання, надіслані з нагоди Великодних Свят.

Щирі і теплі слова великодних привітань, разом з нашим традиційним українським - ХРИСТОС ВОСКРЕС ! - , містили в собі і вислови глибокого зрозуміння ваги сучасного моменту в житті українського народу, а також і тих завдань та обов'язків, які, в зв'язку з цим, покладаються на нашу Організацію і її Централю. Вони підкреслили ще раз актуальність і живучість ідей УНДС і той ідейний зв'язок, що лучить нас в одну родину без огляду на те, де б ми в сучасну пору не перебували.

І в цьому ідейному зв'язку з членами і прихильниками нашої Організації Президія ЦК УНДС черпає сили до праці, черпає

віру в те, що після віковічних страждань і боротьби, як наслідок щоденної і наполегливої праці всіх тих, що йдуть в будуччину з духом і прапорами Симона Петлюри тут , на еміграції, і гинуть з його ім'ям на устах там, на Батьківщині, - завершиться недовершене велике діло будови Української Незалежної Держави - ВОСКРЕСНЕ УКРАЇНА !

Президія ЦК УНДС.

===============

ВІД ПРЕЗИДІЇ ЦК УНДС .

Президія ЦК висловлює щиру подяку всім членам і прихильникам УНДС, що внесли грошеві вкладки на організаційно-пресовий фонд.

Президія ЦК розуміє, що вкладки вплачені до каси УНДС не є єдиними вкладками, які доводиться членам і прихильникам УНДС платити на загально - національну справи, як також і те, що кожний зложений гріш незалежно від того в якій країні і в якій валюті, заробляється тяжкою працею і нераз відривається від заспокоєння найбільш конечних життєвих потреб жертводавців.

З огляду на це Президія ЦК УНДС почувається до обов'язку ощадного господарювання цим нашим громадським грошем, як також до зложення відповідного грошевого справоздання на сторінках найближчих чисел "Бюлетеню УНДС".

Президія ЦК УНДС.

================

ВІД РЕДАКЦІЇ .

Поява перших чисел "Бюлетеню" була прихильно зустрінута загалом членів і прихильників УНДС. Він виправдав завдання,яке покладала на нього Редакція: бути лучником членів з організацією і організації з її членами. Але одночасно з цим, в численних листах,читачів висловлювалася думка, що "Бюлетень" мусить перейти на друк машиновий,що він, змінивши назву,мусить стати періодичним органом організації, подібно до друкованих органів інших політичних організацій. В питанні,яким має бути в будуччині "Бюлетень",як орган УНДС,переважила думка тих його читачів, що хотять бачити його,оскільки не місячником, то бодай квартальником, але який своїм зовнішнім виглядом і широким змістом належно і всебічно репрезентував би політично-державницьку думку УНДС. І тому Президія ЦК УНДС,ідучи на зустріч побажанням більшости членів,а також Конференції центральних органів УНДС 27 січня ц.р. в Н.Ульмі, доручила Редакції "Бюлетеню" розпочати організаційну працю над виданням власного друкованого органу.Першим етапом на шляху до здійснення цього доручення має бути видання неперіодичних"Збірників".Вже запляновaний і незабаром піду до друку перший "Збірник",присвячений 5-й річниці існування УНДС.Він міститиме ідеологічно-програмові матеріяли УНДС, а також низку статей,в яких передбачається висвітлити те підложжя, на якому розвивалися ідеї і політично-економічні погляди, що лягли в основу програми УНДС. Редакція закликає всіх членів і прихильників нашої організації надсилати статті і матеріяли, що надавались би до видрукування в запроєктованому "Збірнику". Щодо циклостилевого"Бюлетеню", то він виходитиме далі неперіодично і міститиме матеріял, що торкатиметься лише організаційного життя УНДС.

==

Адреса Редакції:Mykola Liwyckyj München-Pasing, Postlagernd
Germany, US - Zone.

==

==

Б Ю Л Е Т Е Н Ь
Українського Національно-Державного Союзу (УНДС)

Ч. 6 - 7. Липень - Серпень 1951

27 липня 1951

До Президії Конференції
Українського Національно-Державного Союзу.

Високошановні Панове !

Сердечно дякую за Ваше запрошення на Конференцію з нагоди 5-ої річниці існування Вашої Організації.

В цей день, коли Ви зібралися, щоб переглянути перейдений шлях і глянути в перспективу майбутнього, я прошу передати всім учасникам Конференції мої найкращі привіти і побажання успішної праці.

Роблю це з особливою приємністю, бо Ваш Союз від самого свого заснування бере активну і позитивну участь у загально-національній визвольній роботі та твердо стоїть на позиціях підтримки нашого Державного Центру.

Приємно мені це робити ще й тому, що в рядах Вашої справді соборницької Організації зійшлися до гурту представники всіх земель України для спільної праці на користь нашої поневоленої Батьківщини.

Хай же традиції наших визвольних змагань і гасла Великого Патрона Вашої Організації, незабутнього Головного Отамана Симона Петлюри, ведуть Вас далі по шляху боротьби і праці для відновлення Незалежної і Соборної Української Народньої Республіки.

Щасти Боже !

Андрій Лівицький

==================

КОНФЕРЕНЦІЯ В П'ЯТУ РІЧНИЦЮ ІСНУВАННЯ УНДС.

28 липня 1951 року в Мюнхені відбулася урочиста Конференція, присвячена п'ятій річниці існування Українського Національно-Державного Союзу /УНДС/.

На Конференцію з'явилися 29 делеґатів, що репрезентували 8 осередків. Англійська зона була заступлена проф. П. Зайцевим, Австрія - інж. Є.Гловінським. Серед гостей був присутний Комендант УНГ - отаман Т. Бульба-Боровець. Конференція носила замкнутий характер і була внутрішнім святом Організації.

За президіяльним столом зайняли місце Президія ЦК: ред. М. Лівицький, проф. Д. Зайців, полк. М.Шраменко, суддя І.Іножарський, проф. С. Бервицький і ред. І. Липовецький.

Конференцію було відкрито вступним словом урядуючого голови ред. М.Лівицького. Вставанням було вшановано пам'ять Патрона Організації Головного Отамана Симона Петлюри і всіх тих, що віддали своє життя в українській визвольній боротьбі. Було згадано також померших членів УНДС: бл. пам. В. Чайківського, В. Лукіяновича, Н. Кибалюва, Д. Ковпаненка і О. Петлюру.

В своєму вступному слові ред. М. Лівицький дав характеристику головних етапів життя і праці УНДС.

Член Президії ЦК І. Іножарський відчитав довгу низку привітань, а серед них: від Пана Президента А. Лівицького, Голови ВО УНРади проф. І. Мазепи ген.-полк. М.Омельяновича-Павленка,голови УНДС проф.М. Олексіїва,від Української Соціялістичної Партії, від Союзу Українських Ветеранів, від Головного Виконавчого Комітету Т-ва Допомоги Українській Національній Гвардії в Америці, від нововойорського відділу цього Т-ва, від Орг. Комітету ОДУМ-у в Англії, від відділу УНДС в ЗДА в Новому Йорку, від групи членів УНДС в Мінніаполіс, Філядельфії, Буффало, Вашинґтоні-Балтімора, від Центрального Бюра УНДС в Австралії, від Є. Пиндуса, М.Добрянського та групи членів на чолі з О.Бондарівським в Англії, від осередку УНДС в Кляйнкетці, від осередку УНДС в Мюнхені - Функ касерне, в Ділліні, тощо.

Крім того на Конференцію надійшло багато привітань й від поодиноких членів і прихильників УНДС з різних країн.

УНДС в п'яту річницю його існування вітали: проф. Б.Іваницький /окремим листом, як член УНДС/, ген. М. Крат з Англії, О. Антипів, Є. Приходько, І. Крамаренко, І. Кабачків, П. Самойлів, Я. Танцюра, К.Марущак, А.Зубенко, І.Миколаєнко з ЗДА, Б.Лисянський, М.Битинський, полк. Приходько, М. Ільченко і інші.

З великим зацікавленням і увагою була вислухана Конференцією привітальна промова Коменданта УНГ от. Т. Бульби-Боровця, в якій він підкреслив спорідненість УНГ і УНДС, скристалізував позиції, на яких стояла і стоїть УНГ та підкреслив, що для неї УНДС є вищою політичною інстанцією і дороговказом нашої визвольної боротьби.

Заслухавши привітання, Конференція приступила до дальшого порядку денного, яким були доповіді:

1. "П'ять літ існування УНДС" - виголосив ред. І.Липовецький,
2. "УНДС на тлі новітньої української дійсности" - ред. М. Лівицький,
3. "Проблеми Державно-політичного устрою майбутньої Незалежної України" - проф. О. Юрченко.
4. "Господарські проблеми майбутньої Української Держави" - інж. Є. Гловінський.

Всі доповіді характеризувалися сумлінним опрацьованням, знанням порушеної теми і широко охоплювали, зазначені в їх наголовках, проблеми.

Після рефератів вив'язалися жваві дискусії, що своїм засягом і своєю тематикою перейшли далеко поза рами виголошених рефератів

і торкалися не тільки минулого і будучности, але й актуальних проблем сучасного українського життя і зокрема ролі та сучасних завдань УНДС.

В дискусіях взяли участь: Л. Янушевич, ред. М. Лівицький, ред. М. Дублянський, проф. В. Кубійович, полк. М. Шраменко, інж. Є. Гловінський, проф. О. Юрченко і інші.

Після дискусій делеґати забрали слово для своїх заввaг і вияснень, а ред. М. Лівицький остаточно зреасумував загальні виники праць Конференції.

Було прийнято резолюцію наступного змісту:

„Члени Українського Національно-Державного Союзу, зібрані 28 липня 1951 року на Урочистій Конференції для відзначення 5-ої річниці існування Організації, -

„Пересилають свій гарячий братерський привіт революційно-повстанським борцям на Батьківщині і всьому поневоленому Українському Народові.

„Вітають Державний Центр УНР в особах Президента Андрія Лівицького, Голови УНРади проф. Б. Іваницького та Голови ВО УНРади проф. Ісаака Мазепи.

„Висловлюють своє дружнє спасибі всім організаціям та членам і прихильникам УНДС, розсіяним по різних країнах світу, за надіслані ними привіти і бажають їм усім, а насамперед Голові ЦК нашого Союзу проф. М. Олексіїву, заступникові Голови Контрольної Комісії ген.-полк. М. Омел'яновичу-Павленкові та кол. заст. Голови ЦК судді В. Соловійові, - побажання успіху в їх національно-політичній праці.

„Вітають новозасновану на терені Америки нову Орґанізацію під назвою „УНДС в ЗДА" і бажають їй повного розвитку та успіху в її праці для нашої великої мети: відновлення Незалежної, Соборної Української Народньої Республіки.

КОНФЕРЕНЦІЯ УНДС У МЮНХЕНІ.

/Думки і спостереження/.

Фельдмохінґ... Невеличка підміська стація. Навколо низькі партерові і одноповерхові будівлі, розкидані серед залені городів і зрілого жита. Вдалеччині Шляйсгайм, „Варнер", „Функ" і Мюнхен. Звенить коса, що хвилини звенять стаційні сигналізаційні урядження і пролітає якийсь потяг. Деякі з них зупиняються і тоді нові, веселі групи учасників Конференції вливаються на салю фельдмохінського "Ґаствіртшафту", де має відбутися нині ювилейна урочистість УНДС.

Чистенька і затишна саля вже вщерть наповнена. Зближається 11-та година ранку. Президія ЦК займає місце за президіяльним столом. Конференцію розпочато...

Урочиста хвилина віддання пошани пам'яти Головного Отамана Симона Петлюри і всіх, хто згинув за волю України. Урочиста година читання привітань, що з різних кінців світу говорять про те, що УНДС не змарнував часу в минувшині, перелічують осяги його в політично-державній роботі, висловлюють вірність ідеям Симона Петлюри, що є провідними ідеями УНДС, і запевняють, що жадні простори не стоять на перешкоді єдності і праці УНДС. Молодь висловлює надію, що матиме честь привітати наступну ювилейну урочистість УНДС вже в золотоверхому Києві.

Палка промова Команданта Української Національної Ґвардії от. Т. Бульби-Боровця і... привітання закінчені. Конференція переходить до заслухання цілої низки рефератів, теми яких читачам "Бюлетеню" вже відомі.

Можна вважати, що на цьому урочиста Конференція була закінчена, бо далі розпочалася конференція ділова, ділова в повному значінні цього слова.

Пишучи ці рядки не можна поминути й того факту, що на свому засіданні 19.8. ц.р. Президія ЦК ухвалила, що Конференція має бути замкнута і що має бути вона як би родинним святом Організації, на якому кожний з її учасників міг би почуватися „як у себе вдома".

Цей факт також поважною мірою спричинився до зменшення урочистого характеру Конференції, але на цьому виграла її діловість.

Зачитані на Конференції реферати вирижнялися своїм солідним опрацьованням і знанням порушених в них проблем. В дещо скороченому вигляді вони будуть уміщені в збірнику УНДС, що незабаром буде даний до друку, і наші читачі матимуть змогу з ними зазнайомитись.

В дискусіях фігурувала сучасність і майбутність. Над минувшиною Конференція скоро перейшла до порядку денного. Ціла Конференція тривала 12 годин: від 11-ої години ранку, до 11-ої години вечера.

Закінчуючи цей коротенький і дуже поверховий огляд Конференції, хочемо підкреслити кілька явищ, що відрізняли її від попередніх конференцій УНДС.

Конференція 28 липня 1951 року була першою конференцією, на якій було показано УНДС в його повній організаційній структурі як в Німеччині, так і в інших европейських і заморських країнах.

Ця конференція показала, що між Централею і членами та прихильниками УНДС, розкиданими по цілому світові, існує контакт і ідейний зв'язок, для яких віддаль і простір, як це підкреслювалось в оголошених листах і привітаннях, не можуть бути перешкодою.

Вона яскраво освітлила, пройдений Організацією п'ятилітній шлях і належно оцінила громадсько-політичну і державну роботу, що її проробив УНДС на протязі п'яти років свого існування. Вона заглянула в майбутність, але обережно, не зупиняючись на розробленні деталів, знаючи, що час і інші обставини можуть змінити навіть найбільш реальні, сьогодні в деталях опрацьовані, - передбачення і пляни.

Ще одна характеристична риса цієї Конференції: на ній не можна було помітити ознак будь якого песимизму. Оскільки на Делеґатському З'їзді в Ляйпгаймі на весні 1949 р. доводилось чути: „Може це вже останній З'їзд в Німеччині?"... Оскільки на Конференції Центральних Органів УНДС в Новому Ульмі в січні 1950 року довелося почути: „Може ми вже не збиремося в цьому товаристві?" Остільки на цій Конференції цих ноток не було. Навпаки, вона висунула бажання зібрати весь УНДС-івський актив і в найскоршому часі відбути нову конференцію, присвячуну виключно біжучим актуальним справам української внутрішньої і зовнішньої політики, в яких УНДС мав би сказати своє слово...

І коли учасники цієї Конференції, прощаючись, говорили своє „до побачення", то знали, що незабаром вони дійсно побачаться за спільним столом нарад в тому чи іншому еміґраційному осередкові...

І. Л-ий

УНДС В ПРИВІТАННЯХ

Привітання, надіслані на Конференцію з приводу п'ятої річниці існування УНДС, є багатим матеріялом для випровадження висновків про його ролю і завдання в сучасному українському громадсько-політичному житті.

Пан Президент в свому привітанні стверджує, що УНДС „від самого свого заснування бере активну і позитивну участь у загально-національній визвольній роботі та твердо стоїть на позиціях підтримки нашого Державного Центру" і що в його рядах „зійшлися до гурту представники всіх земель України для спільної праці на користь нашої поневоленої Батьківщини".

Голова УНРади проф. Б. Іваницький підкреслює, що „не тільки за своєю програмою, але й за тактикою і практикою в УНРаді УНДС усе стоїть на ґрунті, насамперед, державницьких ідей та змагань, ніколи не виявляючи перебільшених „партійних амбіцій та інтересів".

Голова ВО УНРади проф. І. Мазепа висловлює думку, що УНДС „є найкращим носієм і оборонцем традицій демократичної державности - Української Народньої Республіки, - прапор якої незмінно ніс і втримав в найтяжчі часи існування Державного Центру"...

Перебуваючий в ЗДА голова Президії ЦК УНДС проф. М. Олексіїв в свому привітанні пише:

„Із задоволенням і гордістю можна констатувати високу політично-державницьку працю виконану УНДС на пройденому етапі і з певністю сміло йти в майбутнє по шляху завершення боротьби за відновлення УНРеспубліки за закріплення і зміцнення її.

УНДС постав на новому етапі цієї боротьби як організаційне оформлення державницького руху українських трудових верств, прагнення і ідеали яких здійснював в боротьбі та державно-творчій праці і сформлював у своїх заповітах Великий Отаман С. Петлюра.

Ті заповіти є основою ідеольогії і тактики УНДС. Тому наша Орґанізація ідейно нерозривно пов'язана з широкими масами нашого народу, що надає їй наснагу бути на передових відповідальних постах в боротьбі за демократичну Україну „без холопа і пана", віру в осягнення цієї мети.

Гідно ж виконаймо своє покликання!...

Під прапором і з гаслами нашої епохи-епохи Петлюри, УНДС матиме опертя на демократичні державницькі елементи цілого нашого Народу, звідкіль і прийде поповнення його рядів"...

В привітанні Української Соціялістичної Партії, між іншим, говориться: „Впродовж п'яти років за нових обставин, що склалися після другої світової війни, УНДС провадив конструктивну працю, розвинувши її на всіх континентах, боронячи ідею української демократичної державности".

Головна Управа Союзу Українських Ветеранів підкреслює, що „УНДС належить до найбільш споріднених з Союзом Українських Ветеранів орґанізацій та об'єднав наш державно-творчий актив до продовження визвольної боротьби 1917-1921 років під старими бойовими прапорами Головного Отамана Симона Петлюри і своєю ініціятивою та прецею спричинився до створення УНРади, що продовжує нині українські визвольні змагання"...

Новойоркський Відділ Товариства Допомоги Українській Національній Ґвардії в Америці вітає учасників Конференції, як „будівничих і воїнів Української Демократичної Соборної Держави, згуртованих у передовому загоні українського національно-визвольного фронту, - в УНДС"...

Молодь, зорганізована в ОДУМ в Англії „сподівається і вірить, що демократична молодь української еміґрації матиме честь незабаром, разом з усією молоддю визволеної Батьківщини, вітати чергові урочисті конференції УНДС в золотоверхій столиці України - Києві"...

Президія новойорського відділу УНДС в ЗДА при цій нагоді „проголошує, що домінуюча більшість членів УНДС в Америці заявила свою готовість непохитно залишитися активними членами УНДС в ЗДА та ширити й зміцнювати його ідеольогічні прагнення серед прихильників УНДС, що вже в багатьох випадках перейшли до складу активного членства УНДС в ЗДА..."

Група членів УНДС в Ст. Паул-Міннеаполіс „висловлює своє повне довірря Центральному Комітетові УНДС, визнаючи конечність всебічної для нього підтримки" і пише: „За п'ять років свого існування УНДС зробив велику роботу і ми є горді за свою Орґанізацію".

„Не дивлючись на те, - читаємо далі, - що ми знаходимося далеко від Вас, ми й надалі триматимемо зв'язок з нашею Централею, щоб спільними силами приймати участь у визвольній боротьбі"...

Філядельфійська група членів і прихильників УНДС так оцінює його п'ятилітню працю: „Пройдений нашою славною організацією шлях, не розпилився в минувшині, не пропав марно. Він вкрив себе лаврами таких невмирущих, історичних здобутків на політично-національному терені, як співтворення з нашої ініціятиви Української Національної Ради"... Ця ж група підкреслює, що „духовий міст завжди залишиться міцним між нами і що „простори, океани, гори, річки та прерії не мають жодного впливу там, де квітне і перемагая здорова ідея. Духового зв'язку ніяка сила не спроможна зруйнувати і пірвати!"...

Група членів і прихильників УНДС в Буффало пишуть: „З великою радістю і щирими думками переносимось ми до Вас з-за океану в цей день, коли згадуємо офіційний виступ УНДС на арену розбурханого політичного життя нашої еміґрації. Двадцяті роковини смерти бл. п. Симона Петлюри достойно відзначено актом постання нашого Союзу. Ідеї Симона Петлюри в цім акті лягли основою життя УНДС... На сторожі державницьких ідей Симона Петлюри, як епохальних на сході Европи, - стали УНДС-івцям , „прапор , яких кличе і кликатиме іти з ним у майбутню визвольну боротьбу"...

Центральне Бюро УНДС в Австралії деклярує наступне: „Розділені океаном, ми серцем і думками перебуваємо в єдности з Вами. Працюючи в міру наших скромних сил для збереження незмірно великого ідеалу визволення Батьківщини, будемо вірні заповітам Симона Петлюри, стоятимемо на стороні славних прапорів УНР в рядах нашого УНДС, під проводом його Центрального Комітету"...

Група членів УНДС з Англії разом з привітом пише: „віримо що 5-тилітній шлях УНДС був вірний і відповідаючий вимогам інтересів нашого народу".

Те ж пише й осередок УНДС у Мюнхені: „дивлючись на працю й розвиток Союзу, можемо з певністю сказати, що ці п'ять років не були змарновані та що вони були якнайліпше використані"...

Осередок УНДС в Кляйнкетці також вважає, що „5 літ існування УНДС це - п'ять довгих літ всебічної і жертвенної праці дляУкраїнського Народу", а далі пише: „перебуваючи нині душею і серцем з участниками цієї Урочистої Конференції, ми певні того, що в з нашими серцями б'ють нині тисячі сердець наших братів і сестер, що ще недавно були з нами тут, в рядах УНДС, а нині віддалені від нас тисячами кілометрів океану. Використовуючи цю урочисту хвилю і цю небуденну нагоду, ми, що перебуваємо нині не в ірівських таборах, а вже в німецьких, ми - „залишенці", звертаємося до них з палким нашим закликом:

Прискорте і поширте орґанізацію Ваших УНДС-івських лав там за океаном! Змініть морально і матеріяльно базу, на якій опирається авторитет і праця Централі УНДС ! І дайте тим можливість нашій організації в наступному п'ятилітті виконати ті завдання, які ставить перед нею час і історія !!!"

/Секретаріят ЦК УНДС /

НАД УКРАЇНСЬКИМИ МОГИЛАМИ В АВГСБУРЗІ

На багатому і роскішно утриманому північному цвинтарі в Обергавзен у Авґсбурзі є український куточок, де протягом останніх років виросла вже не одна українська могила. В травні 1948 року тут поховано члена основоположника УНДС д-ра В. Лукіяновича, в серпні того ж 1948 року - колишнього голову авгсбурського відділу УНДС -

проф. Н. Кибалюка і ґен. В. Петріва, у вересні 1948 року - члена Селянської Спілки і прихильника УНДС - Д. Йову, в січні 1951 року - кол. віцеміністра шляхів УНР - інж. Ю. Колларда і недавно, 7 червня ц.р., - сотн. армії УНР - Івана Гордієнка.

26 липня ц.р. відбулася тут жалібна урочистість: посвячення надгробного пам'ятника на могилі бл. п. Н. Кибалюка і хрестів на могилах бл. п. Ю. Колларда і І.Гордієнка.

На дворі панував похмурий літній день. З сірих хмар, що широкими хвилями несуться з недалеких Альп в північному напрямку, часами спадав дрібненький дощик. Але в пообідніх годинах, коли на цвинтарі почали збиратися гуртки українців, небо прояснилося і навіть сонце, на короткий час, залляло своїм промінням старі дерева і розкішну декораційну зелень цього чудового цвинтаря.

Над могилою бл. п. проф. Н. Кибалюка розпочинається служба Божа, яку править о. протоєрей Іполіт Шеметило. Невеличким чоловічим хором керує п.Кульчицький. На могилу складається два великі вінки живих квітів: від родини небіжчика і від УНДС. Ці чотирі літери, золотом вириті на широкій білій стрічці, блистять в проміннях сонця. Серед присутніх: делеґація УНДС, в яку увійшли проф. Д.Зайців, полк. М.Шраменко /Авґсбурґ/, суддя І.Іножарський /Карльсруе/, ред. І.Липовецький /Кляйнкетц/. /Урядуючий голова УНДС М.Лівицький, затриманий у Мюнхені, не міг взяти участь в цій жалібній урочистості/. Головну Управу СУВ репрезентував полк. В. Татарський, а Союз Українських Інвалідів - інж. І. Попович і сот. Н. Зіневич.

В цвинтарній тиші поволі тонуть останні акорди „Вічної пам'яти". Служба Божа кінчилася. До могили підходить Генеральний Секретар УНДС ред. І.Липовецький і виголошує наступну промову:

„Дорогий Неофіте Яковлевичу!... Дорогий Товаришу !... Минуло вже три довгих роки, коли невблаганна смерть несподівано і передчасно розлучила нас, і ми знову зібралися над Твоєю могилою, щоби поставити над нею Тобі міцний і тривалий пам'ятник.

Але цей пам'ятник, це- лише скромна, і лише зовнішня ознака тієї пошани і любови до Тебе, яку ми носимо в своїх серцях і душах. Це - лише краплина тієї вдячности, на яку заслужив Ти в свому житті від нас і від Батьківщини за ту велику і всебічну працю, якою так рясно усіяв Ти свій життєвий шлях і за ту велику любов до України, яку Ти носив у своєму серці до останніх хвилин свого життя.

Молоді роки... Духовна семінарія і перед Тобою стеляться перспективи праці для народу. Але для служення народові Ти вимагав для себе широких просторів. Село, або волинське місто - це була замала арена для Тебе... Коли вибухла революція, коли в огні і бурі цієї революції повстала Україна - де міг тоді бути Ти? Ти був тоді там, де були всі українські патріоти - в рядах армії УНР, як старшина кнацької школи, що виховувала українських старшин. Потім - професор ґимназії, голова „Просвіти" на Волині, що завдяки Твоїй невсипучій праці розрослася і мала до 150 філій по різних волинських містах і селах. Потім - вигнання: заборона жити серед свого народу, і довгі роки життя у Люблині під надзором польської поліції. Потім, з приходом німців, головування в люблинському УЦК і жертвенна праця для цілої Холмщини. А потім еміґрація і діпівські табори...

І коли в 1946 р. постає орґанізація, що ставить собі за ціль об'єднати актив української еміґрації навколо прапорів і ідей Симона Петлюри, коли постав Український Національно-Державний Союз, - Ти був в числі тих, що брали в ньому найбільш активну участь і стояв на чолі авгсбурського відділу УНДС...

І від цієї Організації, від Українського Національно-Державного Союзу, мене послано нині, щоби на Твоїй могилі зложити квіти вдячности за Твоє горіння для України.

Пам'ятник, який поставили нині над Твоєю могилою, тривалий, але своєю працею як культурно-освітній діяч, як широко знаний діяч на полі церковному, як громадсько-політичний діяч в широкому значенні цього слова, як журналіст і письменник - Ти створив собі ще за свого життя інший, о моного тривальший , пам'ятник, пам'ятник нерукотворний, пам'ятник, який будують самі собі люди того широкого покрою, до яких належав і Ти, дорогий Товаришу...

І на цьому нерукотворному пам'ятнику навіки вирито Твоє ім'я - в пам'яти, серцях і душах всіх тих, з ким Ти жив і для кого Ти ціле своє життя працював...

А жив і працював Ти для України!..."

Після посвячення пам'ятника на могилі бл. п. Н. Кибалюка, відбулася панахида по тих українцях, що поховані в цьому українському куточку північного авгсбурського цвинтаря і посвячено хрести на могилах б. п. Ю. Колларда і І. Гордієнка. В цій урочистости делеґація УНДС також взяла участь в свому повному складі.

По закінченні цієї урочистости делеґати УНДС зложили квіти на могилах бл. п. В.Лукіяновича і Д.Йови, а також відвідали могилу б. п. В. Петріва.

Нагляд над будовою надгробника на могилі б. п. Н.Кибалюка і організацію згаданої тут жалібної урочистости перепровадив інж. І. Попович.

І. Лисогорський

==================

МІЖ ДВОМА ЧИСЛАМИ

/Хроніка життя УНДС/

В часі між 26 VI. і 18.VIII. ц.р. відбулося вісім засідань Президії ЦК УНДС, на яких обговорювались різні справи, зв'язані з життям і діяльністю Орґанізації.

В засіданнях Президії ЦК 30 червня ц.р. і 7 липня взяв участь, прибувший з Англії, ред. М. Добрянський.

Відзначити належність також засідання Президії ЦК з дня 8.VIII. ц.р., що відбулося в присутности повного складу її членів і на якому було обговорено сучасну загальну ситуацію і становище УНДС,а також справу поповнення новими членами Президії ЦК, ЦК і фракції УНДС в УНРаді.

Поза цим:

26.VII. 1951 Делеґація УНДС відвідала українські могили в Авгсбурзі і взяла участь в посвяченні надгробника на могилі б.п. Н. Кибалюка,

28.VII.1951 Відбулася урочиста Конференція, присвячена п'ятій річниці існування УНДС,

3.VIII.1951 Делеґація УНДС взяла участь в черговій Конференції Бльоку Демократичних Партій,

19.VIII.1951 Урядуючий голова ред. М. Лівицький репрезентував УНДС на Краєвій Конференції Української Національної Ґвардії в Німеччині.

На засіданні Президії ЦК в дню 18 серпня ц.р. присутні урочисто попрощалися з проф. Д. Зайцівим, з огляду на його виїзд до Бразилії. Перед своїм виїздом проф. Д. Зайців одержав мандат головного уповноваженого УНДС на Південну Америку.

Секретаріят Президії ЦК УНДС

===================

З НАШИХ ЛИСТУВАНЬ .

У відповідь на лист Президії ЦК УНДС, поданий на першій сторінці „Бюлетеню УНДС" ч.5, п. О.П. Петлюрова пише /22.6.51/:

„ Завжди оці тижні до 25-го травня і після - видаються мені дуже важкими. Ніби якусь велику воду треба переплисти чи то якісь нетрі перейти, і Ваш теплий спогад про Симона Васильовича улекшує мені сей час. Сердечна подяка Вам за се. Симон Васильович був би дуже радий знати, що люди не схитнулися, не впали, а продовжують боротьбу. Дай Вам Боже сил і здоров'я дочекатися більш ясних днів"...

============

На привітання вислане Єпископові Кир Іванові Бучкові з нагоди його високого відзначення, - Президія ЦК УНДС одержала відповідь, підписану Його Ексцеленцією, в якій було зазначено:

„Апостольський Візітатор для Українців в Західній Европі сердечно дякує за привіт і побажання. Благословить усім добром".

============

ДО ХВАЛЬНОЇ ПРЕЗИДІЇ ЦК УНДС .

... надсилаючи при цьому мого „одкритого листа до пп. товаришів членів УНДС", прошу його умістити, оскільки то можливо, на сторінках найближчого числа „Бюлетеню УНДС".

ОДКРИТИЙ ЛИСТ

до всіх п.п. Товаришів членів і прихильників УНДС :

Я, член - основоположник УНДС, ось уже другий рік чекаю на виїзд до Канади і сижу тепер на глухій провінції в Німеччині. Я вирішив оце звернутися до всіх Вас, дорогі товариші по організації, з оцим одкритим листом. Сором мене часами палить, що ми, члени єдиної організації, яка своїм патроном має св. п. Симона Петлюру, члени організації, яка взяла на себе обов'язок бути носієм і пропаґатором ідей, для яких жив і життя своє віддав Симон Петлюра, ми, розкидані лихою долею по цілому світові,-забули свої обов'язки перед нашою організацією. Правда, ми доручили за всіх нас разом, і в нашому імени, ті обов'язки нести ЦК нашої організації і його Президії. На плечі цих наших представників ми склали всі ці обов'язки, але забули про свої, бодай елементарні, обов'язки у відношенні до цих наших товаришів, які залишилися на терені чи місці перебування Державного Центру і роблять велику роботу. Ця робота всім Вам є відома й не мені тут про те росписуватися. Хочу тут згадати те, що недавно я довідався, що за останній рік ЦК УНДС дістало від поодиноких членів організації членських вкладок коло ... 200.- долярів. Цих грошей ледве чи вистарчить на оплату звичайних канцелярійних і поштових видатків, на листування зі своїми членами, розкиданими по цілій земській кулі; а чого-ж варта організація без свого друкованого органу? Прошу собі пригадати, що всі політичні організації мають свої друковані органи /а то й по кілька їх/. І лише наша організація не має змоги спромогтися навіть на якийсь порядний бодай квартальник. Є і люди до праці, є й кому забрати слово, та ... лише грошей не має. А не має грошей, бо ми, члени організації, віддавши в руки Президії ЦК долю нашої організації, а з нею і честь її і нашу, самі забули про те все і не хочемо допомогти їй матеріяльно. Даємо, й то щедрі датки /цілком не заперечую/, і на цілі державні, й національні, й громадські, тільки... чомусь нам бракує того гроша для своєї організації. Цілком припадком до рук моїх попало останнє число „Вільного Слова" - органу Україн-

ської Соціялістичної Партії, що виходить в Німеччині,в Авґсбурзі. Орган ЦК УСП. Солідне, чепурне видання, видається на фонди, зібрані від членів організації. А на останній сторінці цього числа - справоздання за надіслані до ЦК УСП членами організації гроші для участи УСП в міжнародній Соціялістичній Конференції, що відбулася в Німеччині в Франкфурті над Майном. І скільки ж Ви, дорогі товариші, думаете ЦК УСП дістало від своїх членів грошей на цю конференцію? Рівно 670 долярів! Це за один місяць,і то лише на конференцію. Боженьку! Мені аж дух заткало. Це ж - соціялісти, про яких говорять, що їх вже й на світі не існує і що ціла їх організація має раптом чуть не 10 членів і... 670 долярів одноразово! А наша організація ж налічує кілька тисяч лише дійсних членів, не рахуючи прихильників... Та чи не буде сором палити? Палить! Це й спонукало мене звернутися до всіх Вас, дорогі товариші, з цим листом. Горяче закликаю всіх протягом найближчих днів надіслати бодай з 10 долярів до каси ЦК і протягом найближчого часу вирівняти всі свої залеглости та цим сповнити наш обов"язок, а за тим і зберегти ім'я та честь організації, до якої ми належимо. Поступаючи сам по думці цього заклику, з осібна закликаю своїх товаришів по Корнбергу - братів Шапки, п. Заваловича, п. Креєра, п.Микитенка, п. Качура Кузьму і інших.

З товариським привітом

Бувший „корнбержець".

==============

До Президії Комітету Українців Канади,у Вінніпеґу.

Високодостойні Панове!

Президія Центрального Комітету Українського Національно-Державного Союзу /УНДС/ щиро вітає Президію Комітету Українців Канади з нагоди 60-ої річниці поселення перших українців у Канаді.

Істоту кожного українського патріота наповнює почуття гордости,коли вдивляється він нині в національний дорібок українців у Канаді: з просторими і добре загосподарованими фармами,численними українськими церквами,народніми домами,шкільництвом,громадськими і культурно-національними інституціями,господарськими підприємствами,пресою,з широко-розвинутим релігійним,культурно-національним, господарським і громадсько-політичним життям.

Вересневі дні,в яких українська людність у Канаді святкує своє Свято Українських Піонерів,приковує до себе увагу цілого українського загалу і стає імпозантним СВЯТОМ ПЕРЕМОГИ, перемоги мозольної праці рук українського піонерства у Канаді і перемоги його незломного національного духа.

Коли до всіх здобутків українців Канади додати ще й той факт, що вони не забувають про край свого походження і, по можливості, підтримують визвольну боротьбу українського народу за свою самостійну і соборну, демократичну державу - Українську Народню Республіку, - то цим буде завершена величава будівля національної праці канадійських українців.

Шасти Боже й надалі у Вашій корисній і патріотичній діяльности. Українці з Европи бажають Вам повних успіхів!

Президія ЦК УНДС .

Адреса Редакції: Mykola Liwyckyj München-Pasing,Postlagernd Germany, US - Zone.

На правах рукопису .